

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ROMANISTIKY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

ČESKÉ VYSTĚHOVALECTVÍ DO LATINSKÉ AMERIKY –
VÝZNAMNÍ KRAJANÉ A KRAJANSKÉ SPOLKY

Vedoucí práce: PhDr. Josef Prokop, PhD.

Autor práce: Hana Horáková

Studijní obor: Španělský jazyk pro evropský a mezinárodní obchod

Ročník: 3.

2014

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátu.

V Českých Budějovicích, 30. dubna 2014

.....
Hana Horáková

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala PhDr. Josefu Prokopovi, PhD. za vedení mé bakalářské práce a podnětné připomínky během konzultací.

Anotace

Předmětem této bakalářské práce je představení problematiky českého vystěhovalectví do Latinské Ameriky. První část práce je věnována nastínění historie vystěhovalectví do Latinské Ameriky a vytýčení nejčastějších cílů českých krajanů. Druhá část se věnuje významným krajanům, kteří na území Latinské Ameriky působili. Další kapitola pojednává o spolkové činnosti krajanů, vymezuje důvody zakládání krajanůvých spolků a jejich aktivitu v dnešní době. Závěrečná část práce se zaměřuje na problematiku vztahu krajanů k současnému českému státu a na podporu, kterou krajané dostávají ze strany České republiky.

Annotation

The object of this bachelor thesis is introduction to the issues of Czech emigration to Latin America. First part of the work is dedicated to outline the history of emigration to Latin America and define the most common destinations of Czech compatriots. Second part is dedicated to the important compatriots who have been acting on the region of Latin America. Next chapter deals with the association activity of the compatriots, defines the reasons of founding of these associations and their activity in these days. The last part of the work is focused on the issues of relationship between compatriots and the contemporary Czech state and support, which is given to the compatriots from the part of Czech Republic.

Obsah

1	Úvod	9
1.1	Cíle práce a zhodnocení pramenů	9
2	Vymezení pojmu Latinská Amerika	11
3	Historie českého vystěhovalectví do Latinské Ameriky	13
3.1	Čeští misionáři v Latinské Americe	13
3.2	Česká emigrace v letech od 19. stol. do první světové války	14
3.3	Česká emigrace v období mezi 1. a 2. světovou válkou	17
3.4	Češi v Latinské Americe od druhé světové války	18
4	Významní krajané v Latinské Americe	21
4.1	Období jezuitských misí	21
4.1.1	František Boryně ze Lhoty	21
4.1.2	Samuel Fritz	22
4.1.3	Jindřich Václav Richter	23
4.2	Období do první světové války	24
4.2.1	Tadeáš Haenke	24
4.2.2	Francisco Krafka	25
4.2.3	Jan Nepomuk Kubiček	26
4.2.4	František Lacina (Francisco Latzina)	26
4.3	Období mezi 1. a 2. světovou válkou	27
4.3.1	František Kadeřábek	27
4.3.2	Vladimír Kubeš	28
4.3.3	Josef Otáhal	29
4.3.4	Jaroslav Soukup	29
4.4	Období od druhé světové války	30
4.4.1	Jan Antonín Bařa	30
4.4.2	Egon Ervin Kisch	32

4.4.3	Vladimír Suchan.....	33
4.4.4	Francisco Carlos Štěrba.....	34
4.5	Významní krajané, kteří neemigrovali.....	34
4.5.1	Alberto Vojtěch Frič.....	35
4.5.2	Vlastimil Kybal	36
5	Česká spolková činnost v Latinské Americe.....	39
5.1	Stručná historie krajanských spolků v Latinské Americe.....	39
5.2	České krajanské spolky v současnosti.....	40
5.2.1	Argentina.....	40
5.2.2	Brazílie	41
5.2.3	Dominikánská republika.....	42
5.2.4	Chile	42
5.2.5	Kolumbie.....	43
5.2.6	Mexiko.....	43
5.2.7	Paraguay	44
5.2.8	Venezuela.....	44
6	Vztah České republiky ke krajanům v Latinské Americe.....	46
6.1	Aktivita Českého státu	46
6.1.1	Podpora vzdělání krajanů	47
6.1.2	Finanční podpora.....	48
6.2	Aktivita dalších organizací.....	48
6.2.1	Československý ústav zahraniční (ČSÚZ).....	48
6.2.2	Česká škola bez hranic (ČŠBH).....	48
6.2.3	Česká Iberoamerická společnost (ČIS).....	49
6.2.4	CHACO CHECO	49
6.2.5	Checomacoco	50
6.2.6	Český rozhlas 7 – Radio Praha.....	50

7	Závěr.....	51
8	Resumen	53
	Seznam obrázků	55
	Seznam použité literatury a zdrojů.....	56

1 Úvod

Stěhování patří k lidské podstatě od pradávna, mění se jen jeho podoba a důvody, které k němu vedou. Dříve se lidé stěhovali především za obživou, v novějších dobách (minulé století) byly důvody spíše politické. Česká populace nebyla v tomto směru výjimkou a tak dnes můžeme najít naše krajany po celém světě, Latinskou Ameriku nevyjímaje. Nejdříve se usazovali kvůli vzdálenosti a přepravním možnostem na území Evropy, po zdokonalení mořeplavby se začali vydávat i do vzdálenějších koutů světa. Jedinou větší překážkou byly neznalost cizích jazyků (hlavně těch zámořských) a nedostatek finančních prostředků.

Latinská Amerika se stala zajímavou destinací pro české vystěhovalce díky levné neobdělané půdě, vystěhovalecké politice v 19. a 20. století a celkem příjemným, i když pro Středoevropany nezvyklým klimatickým podmínkám. Takto se v zámoří tvořily krajanské komunity, které si navzájem pomáhaly a podporovaly se. Členové těchto komunit v průběhu času zakládali různé krajanské spolky, které měly napomáhat k udržení české, potažmo československé kultury a jazyka. Přesto, že se většina krajanů usídlila v Latinské Americe natrvalo a sňatky se propojili s místními národy, je dodnes mnoho spolků stále fungujících a i druhé a třetí generace se zapojují do spolkových aktivit a hlásí se k českému nebo československému původu. Proto je nutné se problematikou českých krajanů v Latinské Americe zabývat a hledat možné druhy pomoci a podpory českého cítění v jejich nových domovech.

1.1 Cíle práce a zhodnocení pramenů

Cílem této práce je nastínit problematiku českého vystěhovalectví do Latinské Ameriky, zhodnotit současnou situaci krajanů a jejich vztah ke své původní domovině. První kapitola vysvětluje pojem Latinská Amerika, protože na toto území může být nahlíženo jinak z geografického hlediska a jinak z hlediska kulturního a jeho používání v této práci by mohlo být nejednoznačné. Následuje přehled historie českého vystěhovalectví do Latinské Ameriky, který je pro přehlednost rozdělen podle časových období. Celkově se práce zabývá obdobím od prvních jezuitských misí do Latinské Ameriky s českým zastoupením až po druhou světovou válku a léta bezprostředně po ní. Další část bakalářské práce je věnována významným českým krajanům, kteří působili na území Latinské Ameriky. Seznam je řazen chronologicky dle předchozí kapitoly, aby

měl čtenář přehled v jakém časovém období daný krajan žil. V rámci každého období je výčet krajanů řazen abecedně. Pátá kapitola se věnuje spolkové činnosti krajanů od jejich počátků až po současné aktivní spolky. Seznam jednotlivých spolků zahrnuje jen ty spolky, které jsou zaregistrované u Ministerstva zahraničních věcí ČR a to z důvodu ucelenosti informací. Poslední kapitola se zabývá současným vztahem krajanů a České republiky, především z hlediska podpory a propagace. V závěru jsou pak shrnuty výsledky práce a doporučení, jak by se daly zlepšit vztahy mezi krajanů a nynějšími obyvateli České republiky. Součástí této bakalářské práce je i *resumen* ve španělštině.

Problematikou českého vystěhovalectví se v České republice zabývalo a zabývá několik předních historiků. V dnešní době je asi největším odborníkem na toto téma Ivo Barteček, jeho práce je ale bohužel velice těžko dostupná (alespoň v Jihočeském kraji), a proto nebyla jako zdroj stěžejních informací použita. Hlavními zdroji jsou tak práce Vlastimila Kybala, Jaroslava Vaculíka, Oldřicha Kašpara a Francisca C. Štěrby, dále pak diplomová práce Martiny Galuškové a bakalářská práce Jiřího Kulhánka, které se zabývaly podobnou tematikou. Informace o současné situaci krajanů v Latinské Americe a jejich činnosti byly čerpány především z internetových zdrojů, přesněji z oficiálních stránek vládních i jiných organizací České republiky a webových stránek krajanů v Latinské Americe.

2 Vymezení pojmu Latinská Amerika

Termín Latinská Amerika je problematický, proto je nutné nejprve poukázat na jeho původ a vymežit jeho obsah tak, jak bude v této práci užíván.

Název Latinská Amerika se odvozuje od kulturního dědictví kolonizátorů této oblasti, tj. potomků národů mluvících jazyky odvozenými z latiny (neboli románské jazyky). Mezi tyto jazyky tradičně patří španělština, portugalština a francouzština. Z tohoto pohledu by měly být do Latinské Ameriky zařazeny všechny státy, kde se dnes mluví španělsky, portugalsky nebo francouzsky, tedy například i východní část Kanady (okolí Quebecu) nebo jihovýchodní část USA, kde nyní značnou část obyvatel tvoří Hispánci, ať už legálně či nelegálně.

Tradičnější rozdělení kontinentu považuje za Latinskou Ameriku pouze území od USA směrem na jih. Tohoto dělení se budu držet při psaní mé práce i já. Pro upřesnění se jedná o Mexiko, státy střední Ameriky (Belize, Guatemala, Honduras, Kostarika, Nikaragua, Panama a Salvador) a státy karibské oblasti. Dále do této oblasti spadá celá Jižní Amerika (JA), ačkoli vzhledem k jazykovému uspořádání je nutné vyřadit Surinam, kde je úředním jazykem holandština a některé ostrovní oblasti, kde je hlavním jazykem angličtina. Takto vymezená oblast má rozlohu zhruba 22,6 mil. km² a žije na ní asi 563 mil. obyvatel.¹ Pro přiblížení oblasti poslouží obrázek č. 1 Geografické vymezení Latinské Ameriky.

¹ Fňuka, M. a Szczyrba, Z.: *Regionální geografie Latinské Ameriky a Karibiku* [online]. [citovaný 2014/02/08]. Dostupný z <http://rgla.upol.cz/>

Obrázek č. 1 Geografické vymezení Latinské Ameriky.²

²Zdroj: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Map-Latin_America2.png

3 Historie českého vystěhovalectví do Latinské Ameriky

Počátky české emigrace do krajín za Atlantským oceánem sahají daleko do minulosti. Poté, co Kryštof Kolumbus objevil nový kontinent západně od Evropy (ačkoli on byl přesvědčen, že se jedná o již známou Indii), začali Evropané tuto část světa kolonizovat ve velkém. Převahu měli v tomto směru hlavně Španělé, později se k nim přidali Portugalci, kteří zamířili jižněji od španělských kolonií, nebo naopak např. Angličané, kteří se vydali severněji. Tyto národy pak přivezly na americký kontinent svou kulturu, kterou se snažily mezi domorodými kmeny rozšířit. V té době (konec 15. stol.) byla jihozápadní Evropa zaměřena převážně katolicky. Proto se krátce po obsazení částí amerického kontinentu vysílali do těchto míst zástupci víry, tzv. misionáři, kteří měli za úkol přimět domorodce ke konverzi.

Čeští emigranti mířili do podobných destinací v Latinské Americe jako většina ostatních Evropanů. Podle studie španělské historičky B. Sánchez-Alonso se do Latinské Ameriky vystěhovalo do roku 1930 na 13 milionů Evropanů, přičemž nejčastějšími cíli byly Argentina, Brazílie, Uruguay a Kuba. První dvě země jsou tak totožné s nejčastějšími destinacemi Čechů.³

3.1 Čeští misionáři v Latinské Americe

První, převážně španělští a portugalské misionáři, kteří patřili do řeholnického řádu Tovaryšstva Ježíšova, přijížděli do nových kolonií ve větším počtu od poloviny 16. stol. a jejich úkolem bylo vytvářet jakési katolické osady, tzv. misie. Mezi důležité cíle patřila Brazílie (nově založené město Bahía), Peru nebo Paraguay. Právě v Paraguayi byly misie nejúspěšnější, tehdejší teokratický stát byl větší, než je dnešní rozloha Paraguaye, sdružoval více než 2 miliony katolíků a trval téměř 150 let.⁴

Až do roku 1664 nesměli do zámořských misí vyjíždět jezuité z jiných zemí, než ze Španělska, Portugalska a Francie. To se ale změnilo nařízením krále Filipa IV., ve kterém udělil povolení zúčastnit se misí jezuitům z Habsburské monarchie, tedy i českých zemí. I přesto se první čeští misionáři vydali na cestu až roku 1678. A nebyla to cesta jednoduchá. Kvůli poměrům panujícím v západní Evropě nemohli čeští jezuité

³ Sánchez-Alonso, B.: *EUROPEAN IMMIGRATION INTO LATIN AMERICA, 1870-1930*. Universidad San Pablo-CEU, Madrid 2005.

⁴ Novotný, J., Polák, F.: *Tajné dějiny jezuitů*. Praha 2001, str. 201 – 203.

cestovat do přístavu (nejčastěji španělského) po souši, ale museli jet oklikou přes Rakousko až do Itálie, kde se nalodili na loď plující směrem do Španělska. Jen tato část cesty trvala někdy až 250 dní. Ve Španělsku poté strávili nějaký čas čekáním na vyplutí flotily do Nového světa. Během té doby byli podrobeni formální proceduře, která měla za úkol zmapovat pohyb lidí z a do Španělska. Zaznamenával se např. věk, pohlaví, přibližný vzhled nebo cíl cesty.⁵

České misionáře lákala Latinská Amerika mimo jiné díky pestře popisovaným vyprávění z dob zámořských objevů, která byla přístupná v podobě zápisů a knih přeložených do češtiny. Po úspěšném vyplutí na oceán mířily španělské lodě i s českými misionáři buď do Veracruz, v případě cesty do střední Ameriky, nebo do Cartageny, v případě, že směřovaly více na jih. Odtud už zbývalo jen dopravit se po souši nebo po vodě do cílové destinace. Tam na ně čekala jejich budoucí „práce“ v podobě učení křesťanství a také objevování nové země. Jelikož v dobách misí nebylo jednoduché udržování kontaktu s domovinou, misionáři často psali soukromé deníky, do kterých zapisovali své zkušenosti a vzpomínky. Dle těchto zápisů se měli naši krajané v Latinské Americe dobře, měli dostatek dobytka, ovoce i zeleniny (i když pro ně zprvu neznámé) a pěstovali převážně kukuřici. Čeští misionáři se mezi ostatními vymykali kulturní snaživostí, především pěstováním hudby mezi domorodci – pořádali i hudební slavnosti, kde předváděli svůj um hraní na hudební nástroje.⁶ Během let 1678 – 1767 vycestovalo do Latinské Ameriky (převážně do Mexika, Paraguaye, Peru, Chile a Brazílie) asi 130 krajanů⁷, kteří byli více či méně úspěšní. Jejich působení skončilo převážně po dohodě Španělska a Portugalska o přerozdělení zámořských kolonií (některé misie se nacházely na nově vzniklých hranicích) a po zrušení řádu Tovaryšstva Ježíšova a zkonfiskování jeho majetku.⁸

3.2 Česká emigrace v letech od 19. stol. do první světové války

Během druhé poloviny 18. a téměř celého 19. století nebyla zaznamenána větší vlna vystěholectví z české země do Latinské Ameriky. Důvodem mohla být např. stále ještě neklidná situace týkající se indiánů a kolonizátorů nebo situace v mateřské zemi. Vycestování za moře také nebylo levnou záležitostí a opustit svůj domov tak

⁵ Kašpar, O.: *Jezuité z české provincie v Mexiku*. Olomouc 1999, str. 32 - 38.

⁶ Kalista, Z.: *Cesty ve znamení kříže*. Praha 1947.

⁷ Klíma, J.: *Přehled dějin Latinské Ameriky*. Hradec Králové 1996, str. 76.

⁸ Kulhánek, J.: *Čeští jezuitští misionáři v Jižní Americe v XVII. a XVIII. Století*. Bakalářská práce. Brno 2006, str. 14.

mohli jen bohatší obyvatelé. Navíc krajané často volili jiné destinace pro nový život - pokud je lákal více západ, hlavním cílem většiny vystěhovalců byly Spojené státy americké. Jinak bylo samozřejmě jednodušší migrovat v rámci Evropy, a to jak distančně a finančně, tak i z důvodu dorozumívacího (slovanské jazyky, kterými se mluví na východ od Čech, jsou pro naše krajanu určitě jednodušší na naučení, než jazyky anglosaské). Nejčastější migrace byla v rámci monarchie, převážně do Uher, kde se naskýtal největší možnosti a nebylo nutné si vyřizovat žádné speciální doklady ani víza. Dalšími cíli Čechů v rámci Evropy byla například dnešní Ukrajina (dodnes se tam vyskytují české menšiny, známí jsou např. Volyňští Češi) nebo jihovýchodní část Rumunska, kde se dodnes udržely české vesnice v provincii Banát.

Mnoho krajanů se také rozhodlo odejít z vlasti kvůli branné povinnosti. Někteří muži by tak neměli jak zabezpečit své rodiny a tak se rozhodli raději utéct za moře a zkusit štěstí jinde. Monarchie zprvu na tyto útoky nereagovala, až v roce 1851 vydala opatření o povolení k trvalému vystěhování, které určovalo, že emigrant ztratí rakouské občanství a nemůže se tak již do vlasti vrátit. Toto opatření ale spíše regulovalo počet emigrantů, než že by emigraci zastavilo. Z počátku odcházeli lidé hlavně z bohatších částí monarchie, tedy převážně z Čech, a tento odliv obyvatel panovníky tolik nezatežoval. Až postupem času přišli na to, že přicházejí o zdroj branné a berní síly státu a také o pracovní sílu a movitý majetek. Pro Rakouský stát byli pak nebezpeční navrátníci se krajané, kteří mohli velice obsírně vyprávět o svobodomyšlném světě na západě a rozvracet tak morálku absolutistické monarchie. Proto se v Rakousku a s tím i v Čechách začala emigrace dokumentovat. Bohužel jejich čísla byla velice nepřesná – mnoho emigrantů vyjelo ze země ilegálně (bez příslušných povolení) nebo jen na cestovní pas (jako turisté).⁹

Nejčastější destinací našich krajanů, pokud se rozhodli odejít za moře, byly v 19. století Spojené státy americké. Důvody odchodu z vlasti byly přitom rozdílné, od špatné hospodářské situace přes agitace loďařských společností, které se snažily na emigrantech vydělat. Zásadní roli pak sehrála korespondence od již vystěhovaných krajanů, většinou rodinných příslušníků či známých.¹⁰ Ty mohly být jak pozitivní, tak i reálně popisující nepříliš dobrou situaci za mořem. Pro přiblížení si ukážeme příklad od obou případů. První je z dopisu Petra Šafaříka Jakubu Arbesovi z roku 1867: „... *Dosud*

⁹ Vaculík, J.: *Češi v cizině 1850 – 1938*. Brno 2007, str. 17.

¹⁰ Vaculík, J.: *Češi v cizině 1850 – 1938*. Brno 2007, str. 18 – 19.

*prabídné poměry panují v mé domácnosti – dosud nejisté postavení ztrpčuje a naplňuje hořkostí můj život. ... Ano, až dosud stojím na tom samém stupni i zde, jako jsem ve vlasti své po celou dobu stával. ... Druhá [příčina, H. H.], rovněž tak důležitá, je neznalost jazyka panujícího. ...*¹¹ Z uvedené citace je patrné, že začátky v nové zemi nebyly pro naše krajanů vůbec jednoduché. Největším problémem bylo sehnání práce, protože ne všechna řemesla se dala za mořem uplatnit a navíc jazyková bariéra ještě více hledání pracovního uplatnění znesnadňovala. Proto se největší podíl emigrantů uplatňoval v zemědělství a jako dělníci. Další problém, který museli krajané překonat, byla spolehlivost okolních obyvatel, jak už místních, tak i jiných, převážně německých vystěhovalců. To potvrzuje i část z cestopisné čteny Romualda Hrdličky z roku 1897: „... První den, jsa úplně cizí, hleděl jsem nalézt jistou společnost, na níž mi p. S. dal adresu. Tam jsem měl obdržeti adresu na p. Vráze, která by mne byla z mnohé nesnáze a nepříjemnosti, které jsem zkusil a zajisté ještě zkusím, vysvobodila. Však onu společnost jsem nemohl nalézt a teprve druhý den jsem se na ni doptal. Tam však o p. Vrázovi nikdo neví a nikdy předtím ani podobného jména neslyšeli. ...”¹² Ale ne všude se měli emigranti jenom špatně. Někteří si naopak užívali lepšího podnebí (teplejší léta, mírnější zimy), které vyhovovalo především zemědělcům, ale i jiným. Jedním takovým byl i přírodovědec Tadeáš Haenke, který nám o tom podal svědectví v dopise rodině v roce 1801: „Má nemalá žádost do Španielské země a odtud do mé vlasti se vrátiti, ačkoli pokojněji a lepší jsem tu živ než v Evropě. Zde živi jsme a u veliké tichosti a spokojenosti a skutečně nepoznávám v celém světě lepší a šťastnější zemi, jakž tato jest. ... V kraji tom Chiquitos jest lid vskutku velmi dobrý, nečiní žádnému co protivného, anobřz velice o mé dobro pečoval; ...”¹³ Podobných i jiných svědectví o životě za mořem je v různých sbírkách mnoho, toto je jen malá ukázka. Velké množství materiálu je uloženo v Náprstkově muzeu a dalších archivech.

První větší odchod českých krajanů do zemí Latinské Ameriky byl kolem roku 1864, kdy doprovázeli do Mexika Maxmiliána Habsburského na jeho monarchistické misi. Maxmilián však bohužel (nebo bohudík?) v Mexiku neuspěl, jeho vláda neměla dlouhého trvání – na mexickém trůnu, na který se sám dosadil a jmenoval se císařem, vydržel pouhé tři roky. Po jeho popravě bylo jeho tělo dopraveno zpět do Evropy a

¹¹ Kašpar, O.: *Tam za mořem je Amerika*. Praha 1986, str. 91.

¹² Kašpar, O.: *Tam za mořem je Amerika*. Praha 1986, str. 113.

¹³ Kašpar, O.: *Tam za mořem je Amerika*. Praha 1986, str. 87.

spolu s ním se vrátila většina krajanů. Tím skončila ne příliš slavná etapa českého vystěholectví na jih od USA.

Další vlna českých emigrantů směřovala mezi lety 1872 – 1875 do oblasti jižního Chile. Byla to ale spíše výjimka, většina krajanů směřovala hlavně do Brazílie a do oblasti La Plata (dnešní Argentina, Paraguay, Uruguay).¹⁴

Početnější vystěholectví do Jižní Ameriky bylo zaznamenáno na přelomu 19. a 20. století. Hlavními cíli tehdejších emigrantů byly hospodářsky rozvinutější země, jako je Argentina nebo Brazílie. Právě Argentina byla jednou z nejvyhledávanějších destinací českých vystěhovalců, kteří hledali zázemí daleko za mořem. Přispěla k tomu i politika argentinské vlády, která roku 1912 vydala dekret na podporu imigrantů.¹⁵ Ta zahrnovala i bezplatné ubytování po příjezdu do země, pomoc při hledání práce a v začátcích platila Argentina imigrantům i lodní lístek (to však netrvalo dlouho, byla by to moc velká finanční zátěž pro argentinskou ekonomiku). A protože bylo v Argentině mnoho volné neobdělané půdy, která byla navíc velice levná, lákala tato země především české zemědělce. Proto zde zakotvilo mnoho rodin z Moravy, které tady našly druhý domov a usadily se především v provincii Chaco (hlavní město české kolonie: Presidencia Roque Sáenz Peña). Tam se zabývaly především pěstováním bavlny a jiných plodin. Do Argentiny ovšem necestovali jen zemědělci. Uplatnění našli i řemeslníci a dělníci, kteří se usazovali především v hlavním městě Argentiny Buenos Aires a stejnojmenné provincii.¹⁶

3.3 Česká emigrace v období mezi 1. a 2. světovou válkou

První světová válka, která probíhala v letech 1914 – 1918, měla velký vliv na dění ve střední Evropě. Po jejím skončení došlo k velkým změnám v politickém uspořádání této oblasti, pro nás nejdůležitější byl určitě rozpad Rakousko – Uherska a vznik nového státu – Československa. S touto zásadní změnou přišla ovšem i řada problémů. Různé reformy nedopadaly jen na ramena vyšší a střední třídy, dotýkaly se i té nejnižší vrstvy obyvatel. Situaci navíc zhoršila i světová hospodářská krize, která dorazila o pár let později. I z těchto důvodů se znovu ve větším počtu vydávalo mnoho českých a slovenských krajanů hledat štěstí na americký kontinent.

¹⁴ Tamtéž, str. 18.

¹⁵ Galušková, M.: *Migrace obyvatel jižní Moravy do Argentiny se zaměřením na migrace z Velkých Bílovic*. Diplomová práce. Olomouc 2009, str. 16

¹⁶ Vaculík, J.: *Češi v cizině 1850 – 1938*. Brno 2007, str. 172-175.

Do Latinské Ameriky však neodcházeli jen naši krajané přímo z vlasti. Početná byla ve 20. letech 20. století i emigrace českých krajanů do Argentiny z oblasti ukrajinského Banátu (odcházeli především kvůli chudobě) nebo z amerického Texasu a jiných míst Spojených států amerických. Důvodem odchodu z USA bylo především zavedení kvót (1922 – 1924), které omezovaly vstup cizinců na americkou půdu za účelem imigrace. Proto se museli přizpůsobit i čeští a slovenští krajané a poté, co jim bylo odepřeno usídlit se někde ve Spojených státech, pouštěli se dále na jih, kde byly podmínky vstřícnější.

Situace se však zhoršila po vypuknutí světové hospodářské krize. V té době se počet lidí, kteří chtěli opustit svou rodnou zem, navyšoval a tomu se musely přizpůsobit i státy za mořem. Většinou reagovaly nějakými omezeními pro potencionální imigranty. Například do Peru byl přístup cizinců zamezen úplně¹⁷, Argentina přestala imigraci propagovat a ještě zvýšila poplatky za vízum¹⁸. Po roce 1933 byl dokonce do Argentiny povolen přístup jen těm cizincům, kteří prokázali, že mají dostatek prostředků na živobytí.¹⁹ I přes tato omezení bylo jen v Argentině v letech 1922 – 1930 asi 40 000 krajanů.²⁰

Další, kdo přispěl k českému vystěhovalectví, byl koncern Baťa. Ten založil ve 20. letech 20. století pobočky v několika zemích Latinské Ameriky a s sebou vzal i mnoho prověřených zaměstnanců. Tak se dostali čeští krajané např. do Brazílie, Guatemaly, Peru, Chile nebo Argentiny. Tzv. Baťovci měli navíc oproti jiným vystěhovalcům výhodu jakési přípravy. V baťovských školách se totiž kladl důraz i na výuku cizích jazyků a studenti byli vyučováni i diplomacii a korespondenci v cizí řeči. Nejdůležitějším mužem byl pro tuto skupinu Jan Antonín Baťa, tehdejší majitel koncernu Baťa, který za druhé světové války odešel do exilu. To už se ale posouváme o pár let dopředu.

3.4 Češi v Latinské Americe od druhé světové války

Období během druhé světové války i po ní nebylo v tehdejší Československu nijak jednoduché. Kdo se nevzdal naděje během války, mohl o ni přijít po okupaci

¹⁷ Tamtéž, str. 177.

¹⁸ Galušková, M.: *Migrace obyvatel jižní Moravy do Argentiny se zaměřením na migrace z Velkých Bílovic*. Diplomová práce. Olomouc 2009, str. 23.

¹⁹ Galušková, M.: *Migrace obyvatel jižní Moravy do Argentiny se zaměřením na migrace z Velkých Bílovic*. Diplomová práce. Olomouc 2009, str.

²⁰ Kybal, V.: *Po československých stopách v Latinské Americe*. Olomouc 2003, str. 42.

sovětskými vojsky. Proto i v této době docházelo k emigraci do zahraničí. Od předchozích vln vystěholectví však byla tato přece jen trochu odlišná. Jiný na ní byl především důvod odchodu z vlasti, který byl v této době spíše politický než hospodářský. Měnily se ale také destinace našich krajanů v souvislosti s tím, jak se měnily podmínky vstupu do jednotlivých států na americkém kontinentu.

V této souvislosti stojí za zmínku Argentina. V roce 1938 přišlo další omezení, kdy byl vstup povolen jen přímým příbuzným cizinců, kteří žili na území Argentiny alespoň dva roky.²¹ To bylo pro imigranty velmi omezující a ne každý se tak do vysněné země mohl dostat. Ještě složitější situace přišla pro české a slovenské krajany v době vlády Juana Peróna na argentinské půdě. Ten zakázal jakoukoli spolkovou nebo jinou krajanskou aktivitu, a proto někteří krajané ze strachu z perzekuce ani nepřiznávali svůj pravý původ.²²

Důležitá je v tomto období i česká emigrace do Brazílie. Již zmíněný Jan Antonín Baťa se na území tohoto velkého státu usadil v roce 1941, kdy mu nebylo prodlouženo vízum ve Spojených státech. Spolu s ním přišli i jeho věrní spolupracovníci a zaměstnanci. Baťa se v Brazílii setkal s milým přijetím a začal tam rozvíjet své podnikání. Jako první založil město Batatuba (můžeme si všimnout zapracování jeho jména do jména města – časté praktiky Baťů se kterými se setkáme po celém světě) ve státě São Paulo. Od té doby se zakládaly i další baťovské kolonie, jako například Mariapolis (1943, pojmenované po manželce J. A. Bati Maje) nebo Bataguacu (1949) ve státě Mato Grosso, který se stal kolonizačním jádrem českých uprchlíků.²³

²¹ Vyhnánovský, F.: *Cestovní pasy a vystěholectví*. Praha 1939.

²² Galušková, M.: *Migrace obyvatel jižní Moravy do Argentiny se zaměřením na migrace z Velkých Bílovic*. Diplomová práce. Olomouc 2009, str. 18.

²³ Nadační fond Jana Antonína Bati.[online, cit. 2014/03/25] Dostupné z: <http://www.batuv-dum.cz/>

Obrázek č. 2 Batatuba - obytná kolonie.²⁴

Z tohoto nastínění historie českého vystěhovalectví do Latinské Ameriky vyplývá, že ačkoli se nejednalo o hlavní destinaci našich krajanů v cestě za novým domovem, mnoho se jich zde usadilo a dodnes se hlásí ke své původní národní příslušnosti. Někteří krajané byli svými zásluhami významní více, jiní méně. Pro nás je ale důležité, že se za svůj původ nestyděli a nestydí a že se někteří snaží i po tolika letech na svou vlast nezapomenout. Čeští a slovenští krajané byli také velice aktivní v podporování a šíření tradic jim vlastních a tak za mořem vznikaly i mnohé spolky a sdružení. V dalších kapitolách se proto zaměříme právě na přiblížení několika vybraných krajanů, kteří odešli do Latinské Ameriky a byli pro svou vlast nebo i pro své nové bydliště něčím významní, a také na působení krajanských spolků.

²⁴Zdroj: http://neviditelnypes.lidovky.cz/historie-batova-kauza-na-obzoru-dnr-/p_spolecnost.aspx?c=A061208_181720_p_spolecnost_wag

4 Významní krajané v Latinské Americe

Aby bylo možné zaměřit se na české krajany v Latinské Americe, je nutné nejprve vysvětlit slovo krajan. Dle usnesení vlády č. 72/1996 je krajanem „*cizinec s prokázaným českým původem žijící v zahraničí*“.²⁵

V této kapitole si přiblížíme vybrané krajany, kteří mohou být pro své činy považováni za významné. Informace o krajanech pochází z různých zdrojů, výběr jednotlivých jmen byl proveden z publikace F. C. Štěrbý „Češi a Slováci v Latinské Americe“ a všechny informace byly s touto publikací srovnávány. Následující seznam je pro přehlednost rozdělen podle období viz kapitola č. 3 a je řazen abecedně. Poslední část se věnuje českým krajanům, kteří na území Latinské Ameriky působili, ale nelze v jejich případě mluvit o emigraci. U některých osobností jsou pro přiblížení přidány jejich dobové fotografie či podobizny.

4.1 Období jezuitských misí

Ačkoli toto období nebylo, co se týče vystěhovalectví, úplně typické, dostalo se na americký kontinent několik desítek českých krajanů. Všichni by měli být považováni za významné, protože za mořem šířili křesťanství a evropskou kulturu. Někteří z nich ale ovlivnili život a vědecké poznání až do našich dob a bohužel jsou známější v zemích Latinské Ameriky než ve své původní vlasti.

4.1.1 František Boryně ze Lhoty

Následující řádky se opírají o informace z bakalářské práce J. Kulhánka „Čeští jezuitští misionáři v Jižní Americe v XVII. a XVIII. století“, protože se jedná o ucelený zdroj informací.

František Boryně ze Lhoty se narodil 5. května 1663 v Malonicích u Klatov. Pocházel ze starého šlechtického rodu Boryňů ze Lhoty, který působil na Žatecku. V roce 1680 vstoupil do jezuitského řádu, do roku 1685 studoval filozofii v Olomouci. Po absolvování působil jako učitel na jezuitských školách, např. v Jindřichově Hradci. V 90. letech poté studoval teologii v Praze, odkud byl s dalšími jezuitou vyslán na misii do Peru.

²⁵ Usnesení vlády ČR č. 72/1996 o zásadách politiky vlády České republiky ve vztahu k přesídlování cizinců s prokázaným českým původem (krajanů) žijících v zahraničí.

V Peru působil až do své smrti roku 1722. Vyskytoval se mezi indiány kmene Moxos a také založil redukci²⁶ sv. Pavla. O jeho působení v Jižní Americe máme informace dochované především z několika jeho dopisů, které posílal do Čech, a také z dopisů jeho kolegů, kteří o něm psali jako o velice aktivním misionáři. Většina těchto dopisů je uložena ve Státním ústředním archivu v Praze.

4.1.2 Samuel Fritz

O tomto českém krajanu můžeme na internetu nalézt mnoho informací, většinou však nejsou kompletní. Hlavním zdrojem je proto dokument České televize „České stopy na březích Amazonky“, který detailněji popisuje Fritzův život a opírá se přitom o výpovědi historiků. Informace byly porovnány i s jinými zdroji, aby nedošlo k nepřesnostem.

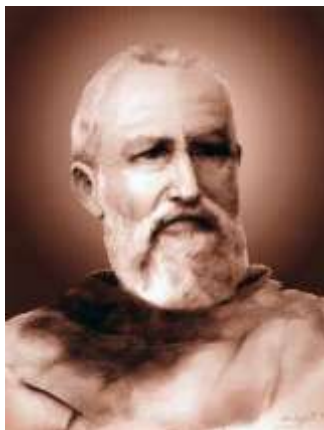
Samuel Fritz se narodil 9. dubna 1659 v Trutnově, jeho původ není známý. Vystudoval filozofii na Karlově univerzitě v Praze, poté se pustil do studia teologie v Olomouci, odkud také poslal žádost o přiřazení k misijní cestě do Ameriky. Nejprve mu byla žádost odmítnuta, kladného rozhodnutí se dočkal až napodruhé.

Roku 1683 tak odešel Fritz z Čech přes Janov, Sevillu až na americký kontinent. Jeho prvním cílem bylo ekvádorské Quito. Tam pobyl pouhé dva roky, než se vydal na cestu do Santiaga la Laguna, odkud už jezdil za jednotlivými indiánskými kmeny po celé délce Amazonky až k jejímu ústí do Atlantského oceánu. Jednou z nejvýznamnějších redukcí, které založil, byl San Joaquín (založen r. 1686).

Jeho význam spočívá především v kartografii. Během své cesty po Amazonii se snažil zaznamenávat své poznatky a vytvořil první celistvou mapu řeky Amazonky od jejího pramene až po ústí se všemi přítoky a jezuitskými redukcemi. K určování polohy používal jen jednoduché nástroje, jako je kompas. Originál mapy z r. 1691 je dnes uložen v Evropě ve francouzské Národní knihovně.

Samuel Fritz dožíval svá poslední léta v malé vesnici Jéveros, kde 20. března 1725 zemřel.

²⁶ Redukce = vesnice založené jezuity pro konvertované indiány. (pozn. autora)

Obrázek č. 3 Pravděpodobná podobizna Samuela Fritze.²⁷

4.1.3 Jindřich Václav Richter

Tato biografie se opět opírá o bakalářskou práci J. Kulhánka „Čeští jezuitští misionáři v Jižní Americe v XVII. a XVIII. století“.

Richter se narodil 7. září 1653 v Prostějově otcí Jindřichovi a matce Dorotě. V patnácti letech vstoupil i přes prvotní nevoli rodičů do jezuitského řádu. Studoval filozofii v Jičíně, magisterské studium poté ukončil v Praze. Po absolvování se několik let živil jako učitel, zároveň se sám začal zaučovat v teologii. Roku 1683 byl dokonce vysvěcen na kněze. Krátce na to se pak vydal do zámořských misí.

Na cestu se z Čech vydal spolu s dalšími misionáři, mimo jiné s již zmiňovaným Samuelem Fritzem. S ním byl vyslán dokonce do stejné části Jižní Ameriky – oblasti horního Maraňonu²⁸. Tam se jejich kroky ale rozdělily, každý měl totiž na starosti jiný kmen indiánů. Jindřich Václav Richter působil u domorodých obyvatel v tropických lesích Maraňonu až do roku 1696, kdy došlo k povstání proti Španělům. Musel proto se svými nejbližšími uprchnout. Během cesty do nové misie byl ale přepaden jiným indiánským kmenem a byl i se svými spolucestovateli zabit. Stal se tak jedním z prvních Čechů padlých v zámořských misiích.

O jeho působení v Jižní Americe máme informace především z dopisů, které psal svému nadřízenému v Čechách. Zajímal se také o jazyky indiánů, zakreslil také mapu řeky Ucayali - dalšího přítoku Amazonky.

²⁷ Zdroj: <http://www.trutnov.cz/nase-mesto/samuel-fritz>

²⁸ Řeka ústí do amazonky, S. Fritz považoval pramen Maraňonu za pramen celé Amazonky. Toto tvrzení vyvrátila až česká výprava v 90. letech 20. století.(pozn. autora)

4.2 Období do první světové války

Jak již bylo zmíněno výše, v tomto období přicházelo do Latinské Ameriky nejvíce obyvatel z Čech. Proto i výčet krajanů, ačkoli ne úplný, bude delší, než tomu bylo u období jezuitských misí.

4.2.1 Tadeáš Haenke

Další významný český vědec, který je známý především v zahraničí. Jako zdroj informací je použit dokument Českého rozhlasu „739. schůzka: Avenida Tadeo Haenke“, jejímž autorem je Josef Veselý. Použité údaje byly srovnány i s jinými zdroji, především pak s publikací F. C. Štěrbý „Češi a Slováci v Latinské Americe“.

Tadeáš Haenke, celým jménem Tadeáš Peregrinus Xaverius Haenke, se narodil 5. Července 1761 v malé vesnici na severu Čech – Chřibská. Ačkoli byl jeho otec rychtářem a váženým občanem, na obživu dvanácti dětí neměl dostatek peněz. Poslal proto Tadeáše, který se jevil jako nejnadanější, ke strýci do Robče u České Lípy. Tam se Tadeáš naučil latinu a dostal hudební vzdělání, díky němuž mohl odejít do Prahy.

Haenke byl velice nadaný, získal doktorát z filozofie a studoval také medicínu. Nejblíže ze všeho měl ale k botanice. Účastnil se výprav po Čechách, ale zavítal také do Alp nebo do Maďarska. Díky dobrým konexím mohl roku 1789 doprovázet španělskou výpravu do Jižní Ameriky, dostal místo lékaře a botanika. Cesta však byla pro Haenkeho trnitá, ve Španělsku mu ujela loď a tak se musel na americký kontinent vypravit na vlastní pěst. Španělskou flotilu dohonil až v Chile, poté co přešel Andy. Spolu s kapitánem Malaspinou pak obepluli nejen americký kontinent, ale také některé ostrovy v Tichém oceánu. Celá expedice se před odjezdem zpět do Evropy vrátila k pobřeží Jižní Ameriky, kde se s nimi Haenke roku 1796 rozloučil.

Jeho novým domovem se stala Bolívie, konkrétně město Oropesa (dnešní Cochabamba). Tehdy to bylo zapadlé město, kde se Haenke více méně schovával (celá výprava totiž propadla v nemilost španělského krále, kapitán skončil ve vězení). Zařídil si lékařskou ordinaci a koupil menší statek, kde se usadil a kde mohl poklidně zpracovávat poznatky z cest. Několik roků žil také mezi indiány, kteří mu ukázali jeho největší objev – leknín. Bohužel se ale nedočkal velké slávy, veškeré jeho pozůstalosti byly po jeho smrti zabaveny španělským guvernérem v Bolívii a poslány do Evropy,

kde byly uschovány před veřejností. Největší leknín světa tak dnes nese jméno Viktoria regia – viktorie královská. Pojmenoval ho anglický botanik Lindley po své královně.

Haenke se však nevěnoval jen botanice, úspěšný byl i v medicíně. V roce 1806, jako první lékař v Latinské Americe, zavedl v Bolívii očkování proti neštovicím. Stal se také barvířem, když využíval přírodní barvivo několika rostlin. A v poslední řadě bohatým občanem, protože na svém pozemku objevil stříbrnou žílu a surový ledek.

Po vypuknutí povstání proti španělským kolonizátorům byl ale Haenke zatčen a propustili ho jen díky vážnému zdravotnímu stavu. Ten se mu nakonec ale stal osudným, když mu služka místo léku podala jed. Dodnes se spekuluje, jestli šlo o nešťastnou náhodu nebo o úmysl. 31. Října 1817 tak umírá nadějný český vědec, jehož práce přišla téměř v zapomnění. Jeho jméno v Bolívii ale stále žije, je po něm pojmenovaná jedna z hlavních tříd v Cochabambě – Avenida Tadeo Haenke.

Obrázek č. 4 Podobizna Tadeáše Haenkeho.²⁹

4.2.2 Francisco Kraška

Francisco Kraška se narodil v roce 1890 v Praze. Studoval v Praze a ve Vídni, brzy odešel do ciziny. V roce 1919 se odstěhoval do Guatemaly, kde pravděpodobně zůstal. Založil zde i obchodní společnost. Ve 30. letech 20. století pracoval také pro demokratické Československo, od roku 1932 byl dokonce honorárním konzulem. Byl členem několika komor v bankovním sektoru, např. Banco Control de Guatemala nebo Banco de Crédito Hipotecario. Byl také členem guatemalského Rotary klubu.³⁰

²⁹ Zdroj: <http://botany.cz/cs/haenke/>

³⁰ Štěrba, F. C.: *Češi a Slováci v Latinské Americe*. Olomouc 2008, str. 41.

4.2.3 Jan Nepomuk Kubíček

Původ tohoto krajana není dodnes přesně znám. Jisté je, že pocházel z Třebońska v Jižních Čechách a že do Brazílie se dostal jako voják rakouského císaře a měl pomáhat při zajišťování chodu nově vzniklého císařství Brazílie. Do jižní Ameriky měl dorazit někdy okolo roku 1830. Po několika letech vystoupil z armády a usadil se ve městě Diamantina ve státě Minas Gerais.³¹

Význam Jana N. Kubíčka spočívá především v založení dynastie Kubíčků v Brazílii (v portugalštině Kubitschek), ze které pocházel i jeden z pozdějších brazilských prezidentů – Juscelino Kubitschek. Ten byl v prezidentském křesle v letech 1956 – 1961 a proslavil se především vybudováním nového moderního hlavního města Brasília.³²

4.2.4 František Lacina (Francisco Latzina)

Ačkoli tento matematik a astronom vydal nespočet prací a ve své druhé domovině byl uznávaným vědcem, informace o jeho osobě se v českém prostředí shánějí složitě. Proto je pro jeho životopis použit především příspěvek z internetového portálu *Historia de la Astronomía*³³.

Narodil se 2. dubna 1843 v Brně. Jeho první kariéra se odehrávala v rakouské armádě poté, co vystudoval námořní akademii v Terstu³⁴. Z armády odešel v roce 1864, když byl zraněn.

Do Jižní Ameriky nejprve několikrát cestoval, nakonec se kolem roku 1870 usadil v Buenos Aires. Tam se seznámil s tehdejšími prezidentem Domingem F. Sarmientem, který ho dosadil na místo profesora matematiky na čerstvě otevřené škole *Colegio Nacional de varones de Catamarca*. Krátce po příjezdu do Catamarcy se zkontaktoval s doktorem Benjaminem A. Gouldem, který byl ředitelem Národní

³¹Laděna Plucarová: *Jihočeské kořeny brazilského prezidenta Juscelina Kubitscheka*. Státní oblastní archiv v Třeboni. [Online, cit. 2014/04/03]. Dostupné z: <https://www.ceskearchivy.cz/archivni-oddeleni/soa-trebon/soa-tb-aktuality-a-zpravy/291-jihoceske-koreny-brazilskeho-prezidenta-juscelina-kubitscheka>

³²Minster, Ch.: Biography of Juscelino Kubitschek. [online, cit. 2014/04/15]. Dostupné z: <http://latinamericanhistory.about.com/od/thehistoryofbrazil/p/Biography-Of-Juscelino-Kubitschek.htm>

³³Paloantonio S., Minniti Morgan E. R.: *Francisco Latzina*. [Online, cit. 2014/04/08]. Dostupné z: <http://historiadelastronomia.wordpress.com/astromos-argentinos/francisco-latzina/>

³⁴MJ: *Francisco Latzina*. Encyklopedie dějin města Brna. [Online, cit. 2014/04/08]. Dostupné z: http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=4195

observatoře. Latzina se okamžitě zapojil do výzkumů observatoře a pomohl například určit nadmořskou výšku náměstí v Córdobě (393,275 m n. m.).

V roce 1876 se vrátil do Córdoby, kde měl na starosti katedru matematiky v nově založené Národní akademii věd. Později získává funkci také na Fakultě fyzicko-matematických věd a působí tak na obou místech zároveň. V roce 1880 dokonce obdržel na Córdobské univerzitě čestný titul Doctor „honoris causa“. Tím ale jeho córdobské působení končí, protože ten samý rok přijal nabídku stát se generálním ředitelem Národního statistického úřadu v Buenos Aires. Na tomto místě zůstal až do svého odchodu do důchodu v 73 letech.

Latzina byl také členem argentinského Zeměpisného institutu a vydal nespočet publikací. Zemřel 7. října 1922 v Buenos Aires v úctyhodných 80 letech. Dodnes patří mezi přední argentinské vědce, bohužel ve své vlasti už tak známý není.

Obrázek č. 5 Francisco Latzina.³⁵

4.3 Období mezi 1. a 2. světovou válkou

Po první světové válce odcházeli do zahraničí především krajané, kteří nebyli spokojeni s novým státním zřízením. Směrem k současnosti se však počet českých imigrantů v Latinské Americe ztenčuje. Proto i počet jmen zmiňovaných v tomto období bude menší.

4.3.1 František Kadeřábek

Jméno tohoto českého vyslance se sice nachází na mnoha seznamech původně z Ministerstva zahraničních věcí, avšak jeho život tyto seznamy neřeší. Následující řádky proto vychází z publikace F. C. Štěrbý „Češi a Slováci v Latinské Americe“.

³⁵ Zdroj: <http://historiadelaastronomia.wordpress.com/astronomos-argentinos/francisco-latzina/>

Narodil se v roce 1882 v Praze. Vystudoval práva na Univerzitě Karlově a za první světové války pracoval u vojenských soudů v Srbsku a Chorvatsku. Od roku 1918 působil v československých diplomatických službách v různých koutech Evropy. O dvanáct let později byl povolán, aby vedl oddělení latinských zemí v národohospodářské sekci ministerstva. V roce 1935 byl pak vybrán na místo vyslance pro Argentinu, Bolívii, Uruguay a Paraguay.

České velvyslanectví sídlilo v Buenos Aires, které se tak stalo Kadeřábkovým druhým domovem. Věnoval se propagaci Československa, přednášel, nejen v Argentině, o státním právu, literatuře, umění nebo tělovýchově. V Argentině se zasloužil o založení budovy československého sdružení, ve které byl mimo jiné i divadelní sál, výčep nebo kuželna³⁶. Také stál u zrodu Společnosti pro podporu kulturních styků s ČSR („Comosión para el Fomento de las relaciones culturales entre Checoslovaquia y la Argentina“) a založil Čs. Matici školskou, díky níž vzniklo v Argentině šest a v Uruguayi jedna škola. Za druhé světové války vedl odboj a obětavě propagoval československé věci (vydával i měsíčník „Čs. zpravodaj“, ve španělštině znám jako „Noticioso Checoslovaco“).

Po druhé světové válce se odmítl vrátit do okupovaného Československa a tak zůstal v exilu v Buenos Aires. Jeho syn byl v roce 2013 nejstarším krajanem v Argentině, který přišel k prezidentským volbám.³⁷

4.3.2 Vladimír Kubeš

Narodil se 19. února 1904 v Divácích na Moravě. Absolvoval na Vysoké škole zvěrolékařské v Brně, kde posléze působil jako asistent a docent. Do Latinské Ameriky se poprvé dostal v roce 1929, kdy odjel do Ecuadoru organizovat státní zvěrolékařskou službu. S tamní vládou spolupracoval čtyři roky, poté odešel se stejným cílem do Venezuely. Tam dokonce získal doktorát na univerzitě v Caracasu a založil mezinárodně uznávaný „Instituto de Investigaciones Veterinarias“, institut pro výzkum zvířecích chorob, kde vyrábějí např. očkovací látky. Od roku 1946 působil v Guatemale, kde byl mimo jiné profesorem bakteriologie a virologie na Zvěrolékařské univerzitě.³⁸

³⁶ Vašíčková, Š.: Český dům v Buenos Aires začal žít vlastním životem. (citováno 8. 4. 2014 z <http://www.krajane.net/articleDetail.view?id=2354>)

³⁷ Hingarová, V. V.: Nejstarší volič v Argentině odvolil.(citováno 8. 4. 2014 z <http://www.rozhlas.cz/krajane/clanky/zprava/1296494>)

³⁸ Štěrbá, F. C.: *Češi a Slováci v Latinské Americe*. Olomouc 2008, str. 42.

4.3.3 Josef Otáhal

Narodil se v roce 1900 v Lipníku nad Bečvou. Do Latinské Ameriky se dostal díky firmě Baťa, když spolu s Janem A. Baťou odjel v roce 1925 do Brazílie, později do Argentiny a Uruguaye. Jejich cílem bylo zajištění obchodních podmínek a vybudování organizační základny pro přímý nákup kůží v Jižní Americe³⁹.

V roce 1936 se usadil v Mexiku, kde založil agenturu československého Exportního ústavu, v jejímž čele stál až do roku 1939. Byl to velký vlastenec, ČSR propagoval např. v časopise „El Corazón de Europa“, který sám vydával. Před druhou světovou válkou také dopisoval do československých odborných časopisů, kde se zaměřoval na hospodářské poměry v latinskoamerických státech. Mezi lety 1943 a 1944 pracoval jako daňový poradce mexického státu Tlaxcala. Poté zakotvil v hlavním městě México D. F. a stal se podnikatelem.⁴⁰

O Otáhalově dalším životě a jeho smrti nevíme, protože v době, kdy Štěrba sepisoval seznam českých vystěhovalců v Latinské Americe, byl Otáhal ještě naživu.

4.3.4 Jaroslav Soukup

Tento původem český botanik je ve své vlasti téměř neznámý. Tomu bohužel odpovídá i množství informací, které se k němu váží. Proto je k popisu jeho života a práce zvolen jako hlavní zdroj dokument České televize „České stopy v rostlinné říši Latinské Ameriky: Padre Soukup“⁴¹. Uvedené údaje byly srovnány také s článkem v časopise Vesmír nazvaném „Tilia – Cantua Jaroslava Soukupa: Zapomenutý český botanik v Peru“⁴².

Narodil se 10. března 1902 v Příbrami do křesťansky založené rodiny. Už v roce 1926 se účastní mezinárodní výstavy misií v Turíně, kde se rozhodne stát se jedním ze salesiánských misionářů.

Jeho cílem se stalo Peru, kde složil řeholní slib a ve městě Puno byl později vysvěcen na kněze na břehu jezera Titicaca. Kromě misionářství mezi místními

³⁹ Pospíšil, J., Pospíšilová, H.: *Rub a líc baťovských sporů*. Kniha Zlín 2012.

⁴⁰ Štěrba, F. C.: *Češi a Slováci v Latinské Americe*. Olomouc 2008, str. 54.

⁴¹ Broulová-Šimková, K., Šimek, V.: *České stopy v rostlinné říši Latinské Ameriky: Padre Soukup*. Dokument České televize. [Online, cit. 2014/04/09]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1120383693-ceske-stopy-v-rostlinne-risi-latinske-ameriky/203562262200003-padre-soukup/>

⁴² Stančík, D.: *Tilia – Cantua Jaroslava Soukupa: Zapomenutý český botanik v Peru*. Časopis Vesmír 1995/8. [Online, cit. 2014/04/15]. Dostupný z: <http://www.vesmir.cz/clanek/tilia-cantua-jaroslava-soukupa>

indiánskými kmeny se věnoval také botanice a stal se světoznámým vědcem. Ve velké míře se zajímal o zemědělské plodiny, především o brambory, kterých je v Peru na dvě stě druhů. V roce 1967 se stal profesorem na farmaceutické fakultě na univerzitě v Limě, kde působil až do roku 1980. Soukupův herbář můžeme dnes najít jak v Peru, tak i např. v pražském Národním muzeu.

Soukup byl v kontaktu s předními botaniky světa a založil časopis „Biota“, který je dodnes známý i v Čechách. Jeho hlavním dílem se ale stal „Slovník lidových názvů peruánské flóry“, ve kterém zúročil své cesty po Peru i poznatky domorodců. Toto dílo využívají i dnes studenti a odborníci, protože ve sbírce jsou rostliny popsány latinsky a ve dvou domorodých jazycích. Poslední reedice vyšla v roce 1977.

Padre Soukup, jak byl v Jižní Americe znám, zemřel 14. listopadu 1989, tedy těsně před revolucí v tehdejší Československu.

Obrázek č. 6 Jaroslav Soukup.⁴³

4.4 Období od druhé světové války

V tomto období výrazně ubývá cestovatelů, kteří nakonec za mořem zůstali, a zároveň přibývá krajanů, kteří z vlasti odešli do exilu. Jejich zaměření je ale stále různorodé, od státních pracovníků přes úspěšné obchodníky.

4.4.1 Jan Antonín Baťa

Ačkoli jako známější a v českém prostředí významnější bývá označován Tomáš Baťa, Jan Antonín Baťa je velmi důležitý pro zahraničí. O jeho životě bylo napsáno

⁴³ Zdroj: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1120383693-ceske-stopy-v-rostlinne-risi-latinske-ameriky/203562262200003-padre-soukup/>

mnoho, níže uvedené informace pochází z oficiálních webových stránek Nadačního fondu Jana Antonína Bati⁴⁴.

Narodil se 7. března 1898 v Uherském Hradišti do rodiny obuvníků. V 10 letech, po smrti otce, se přestěhoval do Zlína, kde se ho ujal starší nevlastní bratr Tomáš. Jan chodil do školy, ve volném čase studoval průmyslovou výrobu obuvi a procházel praktickým výcvikem v továrně. Ve čtrnácti letech začal pracovat v továrně na plný úvazek a pohyboval se na všech pozicích. Brzy se naplno projevil jeho manažerský talent a přesto, že se jeho názory někdy lišily od Tomášových, podílel se na organizaci a správě podniku.

Po první světové válce expandovala firma i do zahraničí a Jan se tak poprvé dostal za moře, přesněji do Spojených států. Tam se mu ale příliš nedařilo a raději proto přijal nabídku pracovat v Londýně, kde se také seznámil se svojí budoucí ženou. Marii Gebercovou si vzal 21. listopadu 1921.

Po roce 1932, kdy tragicky zemřel bratr Tomáš, se J. A. Baťa dostal do vedení celého Baťova koncernu. Svě představy o industrializaci Československa shrnul například v knize „Budujeme stát pro 40 000 000 lidí“. V té době už fungovalo několik poboček po celém světě a Baťa se zaměřoval na studium budoucích zaměstnanců. V roce 1936 byl dokonce zvolen předsedou Světové asociace pro obchodní vzdělávání.

Po záboru pohraničí Němci přestěhoval J. A. Baťa stovky zaměstnanců i s vybavením továren do středu země, posléze je poslal do zahraničí, kde byli schopni založit nové továrny a uživit se. Takto zachránil na 400 židovských rodin před nacisty. Sám Baťa unikl z Československa v roce 1939 pod záminkou prezentace na světové výstavě v New Yorku. Již o rok později se vydal na pozvání tamního prezidenta do Brazílie, kde se rozhodl založit nové baťovské kolonie. V roce 1941, poté, co mu nebyla prodloužena víza do USA, se i s rodinou přestěhoval do Brazílie natrvalo. Usídlil se v nově založeném městě Batatuba, nedaleko São Paula.

V roce 1945, po skončení druhé světové války, byly všechny baťovské závody v ČSR znárodněny a vláda si kladla nároky i na zahraniční výroby. Takto se se snažila získat i továrny v Brazílii. Brazilská vláda ale tento návrh nepodpořila a Janu Antonínu

⁴⁴ Marek Belza: *Jan Antonín Baťa: Víc než jen švec pro celý svět*. Nadační fond Jana Antonína Bati. [Online, cit. 2014/04/11]. Dostupné z: <http://www.batuv-dum.cz/>

Baťovi udělila brazilské občanství. V roce 1947 byl J. A. Baťa v nepřítomnosti odsouzen v ČSR na patnáct let vězení, když byl prohlášen za kolaboranta a zrádce. Baťa tak nadobro zůstal v Brazílii.

Za jeho podpory byla postavena další tři města, Bataguaçu a Batayporá v provincii Mato Grosso a Mariapolis, pojmenované po Janově manželce. V roce 1951 se Jan setkal s papežem Piem XII., který mu udělil medaili za projekty válečných uprchlíků do Brazílie. O šest let později pak byl navržen na Nobelovu cenu míru, kandidatury se ale vzdal ve prospěch Brazilce M. C. Rondôna.

J. A. Baťa zemřel 23. srpna 1965 v São Paulu. Jeho jméno bylo v České republice právně očištěno až v roce 2007, kdy jej soud uznal nevinným a celý proces označil jako zmanipulovaný. Od té doby začala vycházet dosud nevydaná Baťova díla a v roce 2010 vznikl v Uherském Hradišti Fond Jana Antonína Bati.

Obrázek č. 7 Jan Antonín Baťa s manželkou.⁴⁵

4.4.2 Egon Ervin Kisch

Přestože se o tomto spisovateli učí děti na každé střední škole, informací na internetu je o něm velice málo. Souvisejší pojednání o jeho osobě se nachází v článku na serveru Lidovky.cz⁴⁶, který je tak hlavním zdrojem pro tuto krátkou biografii.

Narodil se 29. dubna 1885 v Praze. Studoval techniku a germanistiku, ale obor nakonec změnil a vystudoval žurnalistiku. Již před válkou přispíval do některých pražských časopisů a vydal drobná díla, jako „Pasák“ (román věnovaný prostituci v Praze⁴⁷), „Z pražských uliček a nocí“ nebo „Pražský pitaval“. Kvůli svým článkům

⁴⁵ Zdroj: <http://www.batuv-dum.cz/>

⁴⁶ Lidovky.cz, ČTK: *Zuřivý reportér, který byl při tom. Před 65 lety zemřel Egon Erwin Kisch.* [Online, cit. 2014/04/11]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/zurivy-reporter-egon-erwin-kisch-dqh-media.aspx?c=A130330_153849_In-media_mtr

⁴⁷ Hánová, E., et al.: *Odmaturuj z literatury*. Brno 2002, str. 108.

obětoval mnoho, neváhal ani procestovat svět. I díky tomu dostal přívlastek „zuřivý reportér“.

Zúčastnil se také například občanské války ve Španělsku, po návratu ale v Praze dlouho nepobyl. Jako žid neměl po nástupu Hitlera k moci velké naděje a raději emigroval nejprve do Spojených států, později do Mexika. Z jeho amerického pobytu pochází např. knihy „Americký ráj“ nebo „Objevy v Mexiku“⁴⁸.

Po druhé světové válce se vrátil zpět do vlasti, kde dva roky na to zemřel (31. března 1948).

Obrázek č. 8 Egon Erwin Kisch.⁴⁹

4.4.3 Vladimír Suchan

O tomto autorovi bohužel není ani na internetu mnoho informací, následující medailonek proto bude čerpat z publikace F. C. Štěrbý⁵⁰.

Narodil se 4. června 1890⁵¹ v Olomouci. Vystudoval národní hospodářství a od roku 1919 pracoval ve službách ministerstva zahraničí. Jako konzul působil v Mnichově, Barceloně, Lille a v Londýně a po druhé světové válce se ujal služby na československém velvyslanectví v Buenos Aires. Po komunistickém převratu v roce 1948 na svou funkci rezignoval a v Argentině požádal o azyl.

Během svého života byl velmi aktivní přispěvatel do časopisů jak v Československu, tak později za mořem a spolupracoval mimo jiné se stanicí BBC. V portugalsky psaném tisku se podepisoval pseudonymem V. Sekyra.

⁴⁸ Štěrbý, F. C.: *Češi a Slováci v Latinské Americe*. Olomouc 2008, str. 39.

⁴⁹ Zdroj: http://www.landbote.com/persoennlichkeiten_2/kisch.html

⁵⁰ Štěrbý, F. C.: *Češi a Slováci v Latinské Americe*. Olomouc 2008, str. 64.

⁵¹ Mejstřík, J.: *Češi ve světě 1918-2000*. Praha 2000.

V Argentině působil až do své smrti roku 1976 a významně se podílel na fungování tamní československé kolonie. Z jeho podnětu vznikl protikomunistický spolek „Centro de Checos y Eslovacos en la Argentina“.

4.4.4 Francisco Carlos Štěrba

Pro tuto práci velice důležité jméno, které nelze opomenout. Jeho jméno přibližují čeští historici např. v úvodu Štěrbovy publikace „Češi a Slováci v Latinské Americe“⁵².

Narodil se 18. června 1909 v Žatci. Vystudoval obchodní akademii v Plzni a poté se věnoval obchodu. Rodné Československo opustil po komunistickém puči. Nejprve odešel do Německa, odtud přes Itálii až do Brazílie, kde se usadil natrvalo.

V Brazílii se snažil o vzájemné kulturní sblížení Čechů a Slováků s místními lidmi, v roce 1949 spolupracoval na vytvoření česko-brazílské učebnice, která byla vydaná v Rio de Janeiro. Štěrba byl nadaným literátem, což se ukazuje na stovkách publikací, které za svého života napsal. Dopisoval také do mnohých českých listů po celém světě, od Brazílie přes USA a Německo. Spolupracoval také s některými muzei v Československu.

Štěrba byl mimo jiné i aktivním členem Společnosti pro vědy a umění (SVU), od začátku fungování organizace byl také oblastním jednatelem pro Jižní Ameriku a od roku 1966 působil jako stálý dopisovatel Zpráv SVU. Poslední zmínka o jeho jménu byla ve Zprávách SVU v roce 1974. V tomto roce pravděpodobně i zemřel, o jeho smrti se příliš podrobností neví.

4.5 Významní krajané, kteří neemigrovali

Pro ucelení informací o českých krajanech v Latinské Americe je nutné zmínit i ty, kteří na tomto území nezůstali natrvalo, ale jejich pobyt byl významný pro pozdější dění. Jedná se o A. V. Friče (zanechal na území LA potomky) a V. Kybala (významně přispěl k všeobecnému povědomí o LA).

⁵² Konečný, K., Barteček, I.: *Francisco Carlos Štěrba*. - Recheigl, M.: *Písmák a vlastenec F. C. Štěrba*. In: Štěrba, F. C.: *Češi a Slováci v Latinské Americe*. Olomouc 2008.

4.5.1 Alberto Vojtěch Frič

Tímto českým krajanem se v minulosti zabývalo několik historiků, jedním z nich byl i Karel Crkal. V jeho knize „Lovec Kaktusů“ najdeme dopodrobna popsany život Alberta Vojtěcha Friče, a proto je použita jako hlavní zdroj informací pro následující životopis.

Narozen 8. září 1882 v Praze do zajištěné rodiny náměstka primátora. Jako malý chlapec byl velice neposedný a prahl po dobrodružství. Už od dětství vynikal v botanice, první kaktus si pak pořídil jako nástroj odplaty proti strážníkovi, který ho šacoval, aby zjistil, jestli nepašuje vejce. Od té doby se začal o kaktusy zajímat více, v patnácti letech byl považován za jednoho z největších odborníků v tomto oboru ve střední Evropě. První sbírka kaktusů mu ale umrzla a mladý Frič se rozhodl, že nové exempláře si najde sám přímo v jejich přirozeném prostředí. A tak se vydal na první cestu do Jižní Ameriky, na kterou mu přispěl i jeho otec v domnění, že to Alberta od dalších cest odradí.

Jeho první destinací byla Brazílie. Vydal se do oblasti Mato Grosso, kde chtěl studovat tropické rostlinstvo. Oproti jiným cestovatelům měl tu výhodu, že byl schopný komunikovat s indiánskými kmeny a měl tak jednodušší podmínky pro přežití i pro výzkum. Po návratu do Prahy měl několik úspěšných přednášek.

Další jeho cesty mířily do Paraguaye, Argentiny, Uruguaye, Bolívie, Peru a neposlední řadě také do Mexika. Na cestách po Latinské Americe tak strávil více než 12 let svého života. Problémy mu způsobovaly hlavně peníze, kterých měl při svých cestách stále nedostatek, ale také například světová válka, kvůli které musel zůstat delší dobu doma v Čechách.

Frič se mezi svými současníky vyjímal jak znalostí botanicou, tak i svým lingvistickým a sociálním uměním. Díky humánnímu zacházení s indiány získal tisíce předmětů do evropských sbírek, sestavil také slovníky desítek indiánských jazyků. Ve své vlasti je ale známý především pro své studium kaktusů. Několik druhů kaktusů je po něm i pojmenováno (např. *Gymnocalycium fricianum*, *Parodia fricana*, *Echinocactus fricii* a další). V Mezinárodním rejstříku jmen rostlin má zkratku Frič.

Velmi důležitou oblastí, kde nějaký čas pobýval, byla Paraguay. U místního indiánského kmene Chamacoco byl tak oblíbený, že od náčelníka dostal i manželku

Lorai (v indiánské řeči Černá kachna), se kterou měl dceru Hermínu. Ta na svůj původ nikdy nezapomněla a dodnes můžeme najít ve vesnici Puerto Esperanza, kterou kmen Chamacoco založil, potomky Alberta Vojtěcha Friče, kteří se hrdě hlásí k českému původu i k příjmení Frič/Fric. V roce 1922 založil Alberto V. Frič také rodinu v Čechách. Jeho čeští potomci se nyní velice zajímají o budoucnost svých příbuzných v Paraguai a snaží se jim pomoci s jejich hospodařením.

Alberto Vojtěch Frič se nedožil konce druhé světové války a v roce 1945 zemřel na následky tetanu.

Obrázek č. 9 Alberto Vojtěch Frič.⁵³

4.5.2 Vlastimil Kybal

Vlastimil Kybal byl významným historikem, který je za svou práci uznáván dodnes. I proto je k dispozici více informací o jeho osobě. Následující biografie vychází z několika nezávislých zdrojů, které pochází od předních českých historiků. Za zmínění stojí I. Barteček a J. Hrdlička, jejichž poznatků je zde využito.

Kybal se narodil 30. května 1880 v Černochově na Lounsku jako jedno ze šesti dětí. Jelikož byl nadaný, rodiče se rozhodli, že ho zapíší na gymnázium ve Slaném. Tam v roce 1899 odmaturoval a ve studiu pokračoval na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, kde ho učil filozofii například i Tomáš G. Masaryk. Po úspěšném obhájení disertační práce pracoval jako jednatel historického klubu. V roce 1906 studoval také v Paříži a Bonnu a přesměroval se více na historii.

⁵³ Zdroj: <http://www.checomacoco.cz/checo-a-v-fric>

Velkým milníkem v životě Vlastimila Kybala byla svatba s mexickou malířkou Marií Anou de la Merced Sáenz y Aquilar v roce 1913. S touto ženou měl dva syny, Milíče a Dalimila. Rodinu se mu podařilo uživit během první světové války hlavně díky jeho literární činnosti, v roce 1918 dostal i mimořádný titul profesora (který byl změněn za řádný o rok později prezidentem Masarykem). Profesorské kariéře se ale nakonec nevěnoval, protože dostal od prezidenta nabídku pracovat pro československou diplomacii. Jeho první vyslaneckou destinací se stala Itálie, nebyla však jedinou. Už v roce 1925 působil na území Brazílie a Argentiny, kde se snažil upevnit vztahy s Československem hlavně z hospodářského hlediska.⁵⁴ Poté strávil několik let jako vyslanec ve Španělsku, odkud byl ale kvůli narůstajícím revolučním nepokojům odvolán zpět do Československa. Do Latinské Ameriky se vrátil roku 1935 jako velvyslanec pro Mexiko a středoamerické státy. Odtud už se do vlasti kvůli německé okupaci nevrátil. V hlavním městě Mexika se dokonce zúčastnil kongresu proti válce, který svolal mexický prezident Cárdenas. Z Mexika odešel Kybal do exilu ve Spojených státech, kde zůstal až do své smrti v roce 1958.⁵⁵

Vlastimil Kybal během svého života napsal mnoho knih a jiných odborných textů, v exilu publikoval v několika listech a odborných časopisech. Pro zkoumání historie Latinské Ameriky jsou důležité i publikace z jeho vyslaneckého působení v některých státech Jižní a Střední Ameriky. Za zmínění stojí např. spis „Po československých stopách v Latinské Americe“ (Praha, 1935).

V roce 1996 vznikla na podporu „*bádání a aktualizace života a díla historika a diplomata prof. V. Kybala*“⁵⁶ Společnost Vlastimila Kybala, která sdružuje členy na několika kontinentech.

⁵⁴ Barteček, I.: *Vlastimil Kybal – historik v iberoamerickém světě*. In: Kybal, V.: *Po československých stopách v Latinské Americe*. Olomouc 2003, str. 7 – 18.

⁵⁵ Hrdlička, J., Hertl, D.: *Portréty: Vlastimil Kybal – zapomenutá osobnost českého exilu*. [Online, cit. 2014/04/09]. Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/plus/portrety/zprava/vlastimil-kybal-zapomenuta-osobnost-ceskeho-exilu--1243094>

⁵⁶ Společnost Vlastimila Kybala: *Úvod*. [Online, cit. 2014/04/09]. Dostupné z: <http://www.vkybal.estranky.cz/>

Obrázek č. 10 Vlastimil Kybal.⁵⁷

⁵⁷ Zdroj: <http://www.vkybal.estranky.cz/fotoalbum/portrety-vlastimila-kybala/>

5 Česká spolková činnost v Latinské Americe

Když naši krajané opustili svou vlast, mohli mít k tomuto činu mnoho rozličných důvodů. Většina z nich se ale nepřestala hlásit ke své národnosti. A jelikož si Čech nejlépe rozumí s Čechem (popřípadě Slovákem), byla tendence sdružování-se veliká. Aby tyto schůzky a sdružení nabraly na váze a měly nějakou formální stránku, začaly po celém světě vznikat různé krajské spolky. Jinak tomu nebylo ani v případě Latinské Ameriky.

V následující kapitole si přiblížíme, kdy vznikaly první krajské spolky, jejich působení v současnosti a obsahem bude i výčet krajských spolků ve vybraných zemích Latinské Ameriky. Hlavním zdrojem informací pro tuto studii budou oficiální stránky Ministerstva zahraničních věcí a také webové stránky jednotlivých krajských spolků a organizací.

5.1 Stručná historie krajských spolků v Latinské Americe

Tradice českých a hlavně československých krajských spolků sahá až do počátku 19. století. Úplně první spolek vznikl na území Brazílie v roce 1895 v São Paulu a dostal název Slavie.⁵⁸ Naopak největší množství krajských spolků bylo založeno v Argentině, především ve městě a provincii Buenos Aires a v provincii Chaco (s hlavním městem krajanů Presidencia Roque Saénz Peña). Nejrozšířenějším spolkem po celé Latinské Americe byl Sokol, který se zakládal v návaznosti na československé sokolské tradice.

Z počátku byli členové spolků výhradně Češi a Slováci, tento trend ale bylo těžké udržet. Prolínáním československé menšiny s místními obyvateli (ať už v Argentině, Brazílii nebo kdekoli jinde) se do spolků dostali i lidé jiných národností. Jak plynul čas, krajané se více a více asimilovali v novém prostředí a již zmíněným mísením národností ubýval počet „pravých“ krajanů, tzn. krajanů s oběma rodiči z Čech. Proto u druhých a třetích generací zájem o spolkovou činnost upadal.

Dalším faktorem, který ovlivnil působení některých spolků, je politická situace. Např. v Argentině v době vlády Juana Peróna nebyly spolky příliš podporované a

⁵⁸ Hynek, B.: České spolky na jih od USA. [Online, cit. 2014/04/17]. Dostupný z: <http://www.czsk.net/svet/clanky/svet/krajanlatin.html>

mnoho krajanů se ze strachu z perzekuce přestalo ve spolkové činnosti angažovat. Většina krajanů po celém subkontinentu dříve či později zanikla. Fungovat nepřestaly snad jen sdružení ve velkých komunitách, jako např. v již zmíněné provincii Chaco.

5.2 České krajanové spolky v současnosti

V posledních dvaceti letech zájem krajanů o Českou republiku zase pozvolna stoupá a tak v 90. letech 20. století vznikaly nové spolky a občanská sdružení. Důvodem může být jak revoluce v roce 1989, tak i pozdější vstup České republiky do Evropské unie a s ním spojené výhody (pracovní možnosti apod.).

V následujících řádcích nastíníme současnou situaci krajanů a sdružení v některých státech Latinské Ameriky. Vybrané byly pouze spolky zaregistrované na Ministerstvu zahraničních věcí ČR, proto tento seznam není úplný a nejsou zde ani všechny země Latinské Ameriky.⁵⁹ Jednotlivé státy jsou pro přehlednost řazeny abecedně. Vždy bude uveden oficiální název spolku a jeho český ekvivalent.

5.2.1 Argentina

Jelikož je v Argentině stále mnoho fungujících krajanů, uvedeme si zde jen několik příkladů.

- COLECTIVIDAD CHECA EN ARGENTINA – ČESKÝ DŮM
(Český spolek v Argentině – Český dům)

Sídlo: Valentin Alsina, Buenos Aires, Argentina

Web: www.cesky-dum.com.ar

V současnosti se jedná o jeden z neaktivnějších spolků v Argentině. Pořádá kurzy češtiny (ve spolupráci s univerzitou J. F. Kennedyho), má program v rádiu nebo pěvecký kroužek Rozmarýn. Každý rok také pořádá vinobraní a slaví různé české svátky.⁶⁰

- UNIÓN GIMNASTICA SOKOL

⁵⁹ Mnoho dalších informací o krajanech po celém světě nabízí server www.krajane.net, který vznikl z iniciativy Českého rozhlasu – 7. Dostupné z: <http://archiv.krajane.net/about.view>.

⁶⁰ Krajanové webové stránky. [Online, cit. 2014/04/17]. Dostupné z: <http://www.cesky-dum.com.ar/index.asp>

(Tělovýchovná jednota Sokol)

Sídlo: Villa Domínico, Buenos Aires, Argentina.

E-mail: sokol_dominico_arg@hotmail.com

Nejstarší fungující krajanský spolek v Argentině založený v roce 1926. Spolek má vlastní historické sídlo, které se skládá ze spolkového domu (kanceláře, společenský sál) a tělocvičny. Díky příspěvkům MZV ČR jsou tyto budovy postupně opravovány.

- UNIÓN CHECOSLOVACA, CULTURAL, SOCIAL Y DEPORTIVA
Československá kulturní, sociální a sportovní jednota

Sídlo: Presidencia Roque Sáenz Peña, Chaco, Argentina.

Web: <https://www.facebook.com/unionchecoslovaca>

Jednota vlastní historickou budovu, která zahrnuje školu, společenský sál a patří k ní i pozemky, na kterých se konají sportovní a jiné akce celé obce. Nemovitost je prohlášena za kulturní památku. K jednotě náleží i hudební soubor Malá Strana a taneční soubor Moravanka.

5.2.2 Brazílie

V Brazílii se podle zastupitelského úřadu ČR nachází asi tři tisíce krajanů, kteří se mohou scházet v některém z následujících spolků.

- ASSOCIAÇÃO DOS DECENDENTES DE IMIGRANTES DA BOEMIA
(Sdružení potomků imigrantů z Česka)

Sídlo: Nova Petrópolis, Rio Grande do Sul, Brazílie

Spolek formálně vznikl v roce 2008 a sdružuje potomky sudetských Němců ze Severních Čech, kteří přišli do Brazílie na konci 19. století. Již od roku 2006 byl k této komunitě vyslán učitel češtiny a o rok později uzavřelo město Nova Petrópolis smlouvu o přátelství s českým městem Jabloncem nad Nisou a „kulturní výměna“ těchto měst je stále velmi živá.

- SOCIEDADE CULTURAL BRASIL – TCHECOSLOVÁQUIA
(Společnost přátel ČR)

Sídlo: Brasília – DF, Brazílie

Tel.: +5521/2523 4140 (Alfredo Sobotka)

Společnost přátel ČR je neformální sdružení krajanské komunity kolem Rio de Janeiro. Kontaktní osobou je Alfredo Sobotka.

5.2.3 Dominikánská republika

- ASOCIACION DE AMISTAD CHECO-DOMINICANA
(Společnost česko-dominikánského přátelství)

Sídlo: Santo Domingo D.N., Dominikánská republika

E-mail: [cgs1@seznam.cz](mailto:cds1@seznam.cz)

Společnost byla založena v roce 2005 krajany žijícími na území Dominikánské republiky a místními občany, kteří studovali na českých vysokých školách. Jejich cílem je organizování výměnných aktivit v oblastech kultury, sportu, umění a obchodu a propagovat obě země zejména v oblasti cestovního ruchu.

5.2.4 Chile

První zmínky o spolkových aktivitách v Chile sahají do roku 1944. V té době byla snaha krajanů zaměřená především na podporu válkou poničeného Československa. V dnešní době žije v Chile asi tři sta rodin s českými kořeny.

- CÍRCULO CHILENO – CHECO
(Chilsko – český kroužek)

Sídlo: Santiago de Chile, Chile.

Tel.: +562/2065 215

Chilsko – český kroužek byl založen v roce 1995, jako občanské sdružení byl u chilských úřadů zapsán o tři roky později. Spolek je v kontaktu s asi dvě stě padesáti rodinami, aktivně se zapojuje kolem padesáti osob. Mezi nejdůležitější aktivity spolku patří svatováclavské setkání, kde si krajané připomínají české tance, gastronomii apod. Dále spolupracují s českým velvyslanectvím a mladí krajané se účastní letních škol

v České republice. Krajanský spolek také převzal záštitu nad základní školou v obci Peñaflor, která nese jméno Česká republika („Escuela República Checa“).⁶¹

5.2.5 Kolumbie

- ASOCHECA

Sídlo: Bogota, Kolumbie.

E-mail: elikraus@cable.net.co

Krajanská společnost Čechů a přátel České republiky byla založena v roce 2009 a sdružuje asi padesát členů. Předsedkyní spolku je Eliška Krausová.

5.2.6 Mexiko

V Mexiku v současnosti fungují kromě krajanských spolků i tři honorární konzuláty a jiné, spíše soukromé instituce (např. Café Praga – kavárna v México D.F., Taller Bohemia – umělecký ateliér volné grafiky v México D.F. nebo La Cervecería Tijuana – pivovar a restaurace, kde pivo vyrábějí podle české receptury a z českých surovin, ve městě Tijuana).

- ASOCIACIÓN CHECA T.G.MASARYK, A.C.
(Sdružení T. G. Masaryka)

Sídlo: Colonia San Jerónimo Lidice, México D.F., Mexiko.

Web: www.tgmasaryk.org

Asociace byla založena v květnu roku 1999 a jejím cílem je prohlubování přátelských vztahů, prohlubování znalostí a výuka češtiny, podpora členů atd. Pořádá různé akce, jako je oslava Velikonoc nebo pokládání květin u sochy T. G. M. v México D.F., které se koná každý rok.⁶²

- AMIGOS DE REPÚBLICA CHECA, A.C.
(Přátelé České republiky)

Sídlo: Honorární konzulát, Monterrey, Nuevo León, Mexiko.

⁶¹ Oficiální stránky MZV ČR. [Online, cit. 2014/04/18]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/santiago/cz/cesti_krajane_v_chile/krajanska_organizace_chiisko_cesky/index.html

⁶² Krajanské webové stránky. [Online, cit. 2014/04/18]. Dostupné z: http://www.tgmasaryk.org/stranka/index_cz.aspx

Společnost byla založena v roce 2002 a zaměřuje se na prohlubování vztahů mezi oběma zeměmi, propagaci České republiky v Mexiku a další společenské aktivity.

5.2.7 Paraguay

V Paraguayi žije jen kolem 70 krajanů, přesto mají tendenci se sdružovat a udržovat své znalosti o České republice.

- ASOCIACION DE INMIGRANTES CHECOS Y ESLOVACOS DE ITAPUA
(Asociace českých a slovenských imigrantů v kraji Itapua)

Sídlo: Coronel Bogado, Paraguay.

E-mail: gustavoluis-miller@hotmail.com

Původní asociace vznikla v roce 2005 jako Spolek potomků vystěhovalců ze slovanských zemí. Nynější název spolku byl zaregistrován v roce 2009.

- ASOCIACIÓN CHECOMACOCO
(Asociace Checomacoco)

Sídlo: Puerto Esperanza, Via Bahía Negra, Paraguay.

E-mail: checomacoco@yahoo.com

Checomacoco je kmen žijící v lokalitě Puerto Esperanza a jeho příslušníkům koluje v těle česká krev od cestovatele Vojtěcha Alberta Friče. V současné době úzce spolupracují se stejnojmenným českým občanským sdružením, které jim pomáhá v mnoha oblastech.

5.2.8 Venezuela

Ve Venezuele žije asi 500 českých krajanů, kteří se sdružují ve spolku popsaném níže.

- ASOCIACIÓN VENEZOLANO – CHECA
(Venezuelsko – české sdružení)

Sídlo: Caracas, Venezuela.

Web: www.venecheco.com.ve

Tato asociace sdružuje krajany a přátele České republiky. Zajímá se o dění jak v České republice, tak i o krajany jinde v zahraničí, vydává občasník El Venecheco a zaštiťuje působení folklorního souboru Yatelinka.

6 Vztah České republiky ke krajanům v Latinské Americe

Zájem o udržení dobrých vztahů mezi krajany v zahraničí a Českým státem je oboustranný. Ačkoli by se mohlo zdát, že více profitující stranou budou krajané, není to úplně pravda. V průběhu historie Češi v zahraničí přispěli k pomoci jejich vlasti, ať už se jednalo o podporu Tomáše G. Masaryka na konci první světové války, boj proti fašismu nebo finanční pomoc při povodních.⁶³ I proto je nutné tyto vztahy udržovat i do budoucna. V následující kapitole budou přiblíženy aktivity ze strany českého státu i soukromých organizací, které se snaží nějakým způsobem podporovat krajany žijící na území Latinské Ameriky.

6.1 Aktivita Českého státu

V České republice se problematikou Čechů v zahraničí věnuje především *pracoviště pro krajské záležitosti* vedené zmocněncem pro krajské záležitosti (ZKZ), které spadá pod Ministerstvo zahraničních věcí (MZV). Toto pracoviště má vytyčeno několik základních cílů, které jsou sepsány jako „Koncepce vztahů MZV k Čechům v zahraničí“ (schváleno 28. 6. 2011). Mezi hlavní úkoly ZKZ patří poskytování peněžních darů, spolupráce na vzdělávacích programech, udělování potvrzení o příslušnosti ke krajské komunitě, spolupráce s dalšími organizacemi na projektech týkajících se krajanů, atd.⁶⁴

Ministr zahraničních věcí také uděluje cenu *Gratias agit* za šíření dobrého jména České republiky, kterou může dostat jakákoli osoba nebo organizace, která nad rámec svých profesionálních povinností cílevědomě přispěla k šíření dobrého jména České republiky. Z Latinské Ameriky byl vybrán laureát naposledy v roce 2010, jmenovitě Alfredo Gerhard Sobotka za propagaci české kultury a obchodu.⁶⁵

Pracoviště pro krajské záležitosti ale není jediným orgánem, věnujícím se krajským záležitostem. V rámci Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) působí *Dům zahraniční spolupráce*, dále na našem území funguje *Stála*

⁶³ Oficiální webové stránky MZV. [Online, cit. 2014/04/23]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/krajane/koncepce_vztahu_mzv_k_cechum_v_zahranici.html

⁶⁴ Oficiální webové stránky MZV. [Online, cit. 2014/04/23]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/krajane/koncepce_vztahu_mzv_k_cechum_v_zahranici.html

⁶⁵ Oficiální webové stránky MZV. [Online, cit. 2014/04/23]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/verejna_diplomacie/ceny_gratias_agit/seznam_laureatu_gratias_agit_1997_2013.html

komise Senátu pro krajany žijící v zahraničí nebo *Podvýbor pro styk s krajany*, který pracuje pod záštitou Zahraničního výboru Poslanecké sněmovny.

6.1.1 Podpora vzdělání krajanů

O výuku českého jazyka jak přímo v krajaných komunitách, tak i v Čechách, se stará *Dům zahraniční spolupráce* (DSZ), který funguje při MŠMT. V rámci své činnosti se zabývá třemi hlavními body vzdělání: pořádání letních kurzů pro krajany v České republice, vysílání českých učitelů do krajaných komunit v zahraničí a spoluúčast na přijímání zahraničních studentů na české veřejné vysoké školy.

Letní kurzy češtiny se každoročně pořádají v Dobrušce ve Východních Čechách. Jsou určeny pro krajany starší 18 let a trvají čtyři týdny. Během této doby mají možnost se zdokonalit v češtině, poznat českou kulturu a také část České republiky a najít nové přátele. V letošním roce se kurz koná v termínu 25. 7. - 22. 8. 2014 a po jeho ukončení dostanou účastníci také osvědčení o absolvování. Krajané, kteří budou na tento kurz vybráni, dostanou stipendium v podobě výuky jazyka, ubytování a stravy a částečný příspěvek na cestu do České republiky a zpět.⁶⁶

Další důležitou složkou práce DSZ je vysílání českých učitelů ke krajaným komunitám v Latinské Americe. Konkrétně jsou vysíláni do Argentiny (2), Brazílie (2) a Paraguaye (1). Učitelé kromě výuky zabezpečují také spolupráci se zastupitelskými úřady, pomáhají s pořádáním různých kulturních akcí a spolupracují s krajanými spolky. Na konci každého roku pak sepiší závěrečnou zprávu, která zhodnotí jejich působení u krajanů a dává podněty pro nové nápady a zlepšení.⁶⁷

Mezi potomky krajanů se objevují i tací, kteří mají zájem studovat přímo v České republice na vysokých školách. Ti mohou zažádat na MŠMT o stipendium na dva semestry u oborů zaměřených na český jazyk (především učitelství českého jazyka a literatury, čeština pro cizince, historie nebo etnologie a další).⁶⁸ V letním období pak probíhá na některých univerzitách Letní škola slovanských studií – dvou až čtyřtýdenní

⁶⁶ Webové stránky DSZ. [Online, cit. 2014/04/23]. Dostupné z: <http://www.dzs.cz/cz/program-podpory-ceskeho-kulturniho-dedictvi-v-zahranici/krajane--kurz-cestiny/>

⁶⁷ Webové stránky DSZ. [Online, cit. 2014/04/24]. Dostupné z: <http://www.dzs.cz/cz/program-podpory-ceskeho-kulturniho-dedictvi-v-zahranici/pusobiste-ucitelu/>

⁶⁸ Oficiální webové stránky MŠMT. [Online, cit. 2014/04/24]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/krajansky-vzdelavaci-program>

výuka českého jazyka a reálií. Pořadatelem tohoto kurzu pro zahraniční studenty je i Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích.

6.1.2 Finanční podpora

Kromě již zmíněných stipendií a platů učitelů u krajských komunit přispívá MZV na určité aktivity také finančně, dle Usnesení Vlády České republiky ze dne 9. dubna 2010 č. 262. Takto může ve spolupráci s MŠMT a Ministerstvem zdravotnictví přispívat na vybavení krajských spolků, pomůcky učitelů nebo na kulturní projekty pořádané krajskými spolky.⁶⁹ Každoročně vydává MZV seznam žadatelů o finanční příspěvek, který je posléze vyvěšen na internetových stránkách ministerstva.

6.2 Aktivita dalších organizací

Mimo jednotlivá ministerstva funguje na podporu krajanů v zahraničí řada soukromých organizací a sdružení. Některé jsou přístupné krajanům z jakéhokoli kraje světa, jiné se specializují za určitou krajskou komunitu.

6.2.1 Československý ústav zahraniční (ČSÚZ)

Toto nezávislé a dobrovolné občanské sdružení vzniklo již v roce 1928 a několika přestávkami funguje dodnes. Usiluje především o rozvoj styků se sdruženími, spolky, jednotlivci a jejich potomky trvale žijícími za hranicemi bývalého Československa a také se snaží udržovat národní povědomí těchto lidí. ČSÚZ také spolupracuje se státními orgány a dalšími institucemi, například i se zahraničními univerzitami, které mají katedru bohemistiky. Co se týče Latinské Ameriky, posledním realizovaným projektem ČSÚZ bylo odhalení sochy a pamětní desky T. G. Masaryka v México D. F.⁷⁰

6.2.2 Česká škola bez hranic (ČŠBH)

Občanské sdružení Česká škola bez hranic vzniklo v roce 2009 jako zastřešující organizace pro ČŠBH po celém světě. Sdružení jako takové zajišťuje komunikaci se státními orgány a dohlíží na dodržování stanov jednotlivými ČŠBH. V Českých školách bez hranic se praktikuje výuka metodou „total immersion“, kdy celá výuka probíhá v češtině a navazuje tak na bilingvní prostředí dětí v rodinách. Vyučují se děti od

⁶⁹ Usnesení Vlády ČR č. 262 z 9. 4. 2010 o pokračování Programu podpory českého kulturního dědictví v zahraničí na léta 2011 až 2015.

⁷⁰ Webové stránky ČSÚZ. [Online, cit. 2014/04/24]. Dostupné z: <http://www.csuz.cz/>

osmnácti měsíců až do patnácti let s různou intenzitou podle věku. Děti se tak učí nejen českému jazyku, ale také reáliím, historii a zeměpisu českých zemí.⁷¹

V Latinské Americe funguje v současnosti pouze jedna Česká škola bez hranic, a to v hlavním městě Argentiny – Buenos Aires pod názvem Česká škola v Buenos Aires. Působí od roku 2012, kdy proběhly dva výukové bloky, na jaře a na podzim. Obou těchto kurzů se zúčastnilo 7 dětí. V roce 2013 už probíhala výuka podle argentinského školního roku, ačkoli v prosinci téhož roku bylo vyučování přerušeno z důvodu nízkého počtu žáků.⁷²

6.2.3 Česká Iberoamerická společnost (ČIS)

Nezávislá a nezisková organizace ČIS vznikla v roce 2006 jako navazující organizace na Latinskoamerickou společnost. Jejím cílem je seznamovat českou veřejnost se zeměmi Španělska, Portugalska a Latinské Ameriky a rozvíjet přátelské vztahy mezi těmito oblastmi. ČIS pořádá různé přednášky, besedy nebo soutěže pro studenty středních škol a snaží se tak v České republice přiblížit problematiku iberoamerických zemí. Spolupracuje také se zastupitelskými úřady daných zemí v České republice, muzei, vysokými školami a dalšími neziskovými organizacemi podobného zaměření.⁷³

6.2.4 CHACO CHECO

Občanské sdružení CHACO CHECO vzniklo za účelem podpory udržení českých a slovenských tradic a rozvoje krajských tradic v Latinské Americe, především v provincii Chaco na severovýchodě Argentiny. Sdružení pořádá kulturní akce u krajanů, jako byl například projekt „Harmonika pro Malou Stranu“, kdy byla ke krajanům vyslána učitelka folklorních tanců a seznamovala je s lidovými písněmi, tanci i slováckými kroji. Přes sdružení je také možné pokusit se dohledat své příbuzné, kteří odešli z Československa právě do Argentiny.⁷⁴

⁷¹ Webové stránky ČŠBH. [Online, cit. 2014/04/24]. Dostupné z: <http://www.csbh.cz/>

⁷² Facebook České školy v Buenos Aires. [Online, cit. 2014/04/24]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/CSBHBA>

⁷³ Webové stránky ČIS. [Online, cit. 2014/04/24]. Dostupné z: <http://www.iberopol.com/o-nas/>

⁷⁴ Webové stránky CHACO CHECO. [Online, cit. 2014/04/24]. Dostupné z: <http://www.chacochecho.com/cs>

6.2.5 Checomacoco

Občanské sdružení Checomacoco vzniklo s cílem asistenční pomoci paraguayskému kmeni Chamacoco, jehož příslušníci se hlásí ke svému předkovi – V. A. Fričovi. Tento původně kočovný kmen byl v posledních letech nucen se usadit a změnit způsob obživy. Jejich novým domovem se stalo město Puerto Esperanza. Sdružení Checomacoco se snaží pomáhat indiánům začlenit se do nové role a postarat se sami o sebe. Díky dárcům zakoupilo sdružení kmeni jednoduché přístroje a stádo krav, které si posléze rodiny rozdělily. Příslušníci kmene jsou od sdružení podporováni také ve vzdělání (díky dárcovským darům je umožněno některým dětem studium na středních, někdy i vysokých školách), které by měli uplatnit při návratu domů. Sdružení se dále snaží propagovat krajany v České republice (právě probíhá výstava v Uherském Hradišti, přednáška o kmeni Chamacoco v Praze, apod.), členové jezdí za indiány do Paraguaye a naopak vozí některé na prohlídku do Čech.⁷⁵

6.2.6 Český rozhlas 7 – Radio Praha

Historie vysílání Radia Praha sahá do meziválečného období, kdy bylo zavedeno i z důvodu možné potřeby obrany ze zahraničí.⁷⁶ V dnešní době se jeho význam posunul spíše na informační a krajané za hranicemi českého státu tak mohou snadno získat informace o dění v jejich vlasti. V roce 2004 vznikly dokonce webové stránky www.krajane.net, které fungují jako komunikační kanál mezi krajany, krajanskými spolky i státními institucemi.⁷⁷

⁷⁵ Webové stránky Checomacoco. [Online, cit. 2014/04/24]. Dostupné z: <http://www.checomacoco.cz/nadeje-pro-esperanzu>

⁷⁶ Webové stránky Radia Praha. [Online, cit. 2014/04/24]. Dostupné z: <http://www.radio.cz/cz/static/historie-radia-praha/vznik-vysilani-do-zahranici>

⁷⁷ Webové stránky krajane.net. [Online, cit. 2014/04/24]. Dostupné z: <http://archiv.krajane.net/about.view>

7 Závěr

Ačkoli české vystěhovalectví do Latinské Ameriky nepatří v porovnání s jinými destinacemi mezi nejvýznamnější, nesmí se na něj zapomínat. Čeští krajané putovali do zemí za Atlantickým oceánem už v dobách jezuitských misí, kdy se podíleli na christianizaci domorodých obyvatel. Největší vlna vystěhovalectví pak přišla v druhé polovině 19. století a v období mezi světovými válkami. Hlavními cíli našich krajanů byly ekonomicky vyspělejší země, jako je Brazílie a Argentina, menší komunity ale vznikaly i na jiných místech, např. v Paraguayi nebo Mexiku.

Z českých zemí v průběhu dějin emigrovalo do Latinské Ameriky také mnoho významných osobností z řad vědců, umělců či obchodníků. Bohužel je na ně v jejich rodné vlasti často zapomínáno a zaslouženou úctu dostávají spíše z americké strany. Jména jako Fritz, Haenke nebo Frič nejsou dnes většině Čechů vůbec známá. Dle mého názoru by měli být tyto krajané a jejich osudy v České republice znovu připomenuti, např. prostřednictvím výstav nebo přednášek pro širokou veřejnost. Dobrý počátek pro tuto snahu udělala Česká televize, která v sérii dokumentů přibližuje některé naše krajany.

Velkou roli pro zachování českých tradic a pro soudržnost našich krajanů sehrály krajanské spolky. První spolek byl na území Latinské Ameriky založen již na konci 19. století a od té doby vznikalo mnoho dalších spolků a sdružení. Spolky se zabývaly většinou kulturním odvětvím, členové hráli divadlo nebo vystupovali s tanečními soubory. Nedílnou součástí spolkové činnosti ale byla také výuka, a to češtiny a českých reálií. Jen díky těmto spolkům a samozřejmě také korespondenci s příbuznými v Čechách krajané udržovali kontakt se svou vlastí. Mnoho spolků během 20. století zaniklo, ale v posledních dekádách se spolková činnost obnovuje a o informace o České republice mají zájem i potomci krajanů, kteří už ani neumí česky. Některé spolky také spolupracují s českým velvyslanectvím nebo s různými českými organizacemi a získávají tak podporu intelektuální, materiální i finanční.

Všechny krajanské spolky, nejen ty v Latinské Americe, mají možnost se zaregistrovat na Ministerstvu zahraničních věcí ČR a využívat podpory, které jim ministerstvo nabízí. Jedná se jak o finanční podporu (na opravy budov, studijní materiál apod.), tak i o možnost zúčastnit se letního intenzivního kurzu v České republice nebo

dokonce získat stipendium na studium na české veřejné vysoké škole. Dále existuje v České republice několik sdružení, která se přímo specializují na podporu krajanů v zahraničí, některá přímo na určitý spolek (viz Asociación Checomacoco a občanské sdružení Checomacoco). Krajané sami mají možnost spolu komunikovat a sdílet svoje zkušenosti např. přes portál www.krajane.net, který je provozován Českým rozhlasem 7 – Radio Praha.

I přes celkem široké spektrum podpory krajanů z české strany by se daly některé věci vylepšit. Za zmínku jistě stojí fakt, že ne ve všech státech Latinské Ameriky jsou zastupitelské úřady České republiky, krajané tak mají v případě potřeby ztíženou možnost komunikace. Také chybí větší propagace, a to na obou stranách. Rozšířit by se mohly například pobočky Českých center, která na území Latinské Ameriky úplně chybí i přesto, že „*jsou příspěvkovou organizací MZV ČR zřízenou pro propagaci České Republiky v zahraničí*“⁷⁸. Naopak organizace podporující krajany by mohly více propagovat krajanské komunity na území České republiky. Pro mnoho českých turistů by mohlo být zajímavé cestovat do Latinské Ameriky a navštívit své krajany, navázat nové kontakty nebo si s nimi jen zazpívat lidové písně. Větší propagace by také mohla zvýšit zájem učitelů vyjíždějících ke krajanským komunitám do Latinské Ameriky.

Předložená bakalářská práce a její výsledky by mohly být přínosem jak pro odborníky zabývající se danou problematikou, tak i pro neobdobnou veřejnost – jako zdroj souhrnných informací o českých krajanech v Latinské Americe.

⁷⁸ Webové stránky Českých center. [Online, cit. 2014/04/29]. Dostupné z: <http://www.czechcentres.cz/>

8 Resumen

Aunque la emigración checa a América Latina no es, en comparación con otros destinos, la más grande, no la podemos olvidar. Los compatriotas checos han viajado a los países detrás del Atlántico ya en tiempo de las misiones jesuíticas cuando han sido parte de la cristianización de los indígenas. Mayor número de emigración llegó en la segunda mitad del siglo 19 y entre las guerras mundiales y mayores destinos de nuestros compatriotas han sido los países con economías más desarrolladas como Brasil o Argentina, sin embargo comunidades más pequeñas han nacido también en otros lugares, p. ej. en Paraguay o México.

A lo largo de la historia ha emigrado desde Bohemia a América Latina también mucha gente importante, como científicos, artistas o comerciantes. Desgraciadamente están en su patria casi olvidados y la consideración reciben más de la parte americana. Nombres como Fritz, Haenke o Frič en Chequia no conoce mucha gente. En mi opinión esta gente y su destino en la República Checa deberían ser recordados de nuevo, por ejemplo a través de varias exhibiciones o conferenciar para un público amplio. Para ello, un canal de la televisión checa (Česká televize) hizo un buen avance con una serie de documentos acerca de las vidas de algunos de nuestros compatriotas.

Un papel destacado en mantener las tradiciones checas y cohesión de los compatriotas han representado asociaciones de los compatriotas. La primera asociación en la área de América Latina fue fundada ya a final del siglo 19 y desde entonces nacieron muchas otras asociaciones y sociedades. Las asociaciones se han dedicado antes de todo a cultura, los miembros actuaron en teatro o con grupos de baile. Inseparable parte de la actividad de las asociaciones ha sido también la enseñanza de la lengua y cultura checa. Gracias a estas asociaciones y por supuesto también la correspondencia con los parientes en Chequia mantuvieron los compatriotas contacto con su patria. Muchas de estas asociaciones desaparecieron durante el siglo 20 pero en los últimos decenios la actividad se está reestableciendo y hasta los descendientes de los compatriotas, quienes ni hablan checo, se interesan por la República Checa. Algunas de las asociaciones también cooperan con la embajada checa o con varias otras organizaciones y así consiguen apoyo intelectual, material y financiero.

Todas las asociaciones de compatriotas, no solo las de la América Latina, tienen la oportunidad de registrarse en el Ministerio de Asuntos Exteriores de la República Checa y aprovechar ayudas que el Ministerio ofrece. Se trata tanto de ayudas financieras (para arreglo de los edificios, material de estudios etc.), como posibilidad de participar en el curso intensivo de verano en República Checa o hasta ganar beca para estudiar en las universidades públicas checas. Además existen en la República Checa varias asociaciones que se dedican directamente a la ayuda a los compatriotas en extranjero, algunas directamente a una asociación concreta (vid. Asociación Checomacoco y sociedad civil Checomacoco). Los compatriotas mismos tienen la oportunidad de comunicar entre si y compartir sus experiencias por ejemplo a través del portal www.krajane.net, que administra una radio checa denominada Český rozhlas 7 – Radio Praha.

A pesar de una amplia gama de ayudas para los compatriotas de la parte checa, se podrían mejorar algunas cosas. Cabe mencionar que no en todos países de la América Latina hay legación de la República checa, los compatriotas tienen entonces, en caso de necesidad, complicada la posibilidad de comunicación. Asimismo falta más propagación en las dos partes. Debería ampliarse filiales de los Centros checos que están en la área de América Latina totalmente ausentes aunque se trata de organización financiada con fondos públicos del Ministerio de Asuntos Exteriores de la República Checa y fue fundada para propagar el país en el extranjero. Al contrario, organizaciones que apoyan a los compatriotas podrían propagarlos más en la República Checa. Para muchos turistas checos sería interesante viajar a América Latina y visitar sus compatriotas, establecer nuevos contactos o solo cantar con ellos canciones populares. El aumento de la propagación también podría incrementar el interés de los profesores quienes viajan hacia las comunidades de compatriotas a América Latina.

Presente tesis de diplomatura y sus resultados puedan ser útiles tanto para expertos dedicados a esta problemática, como para público no profesional – como fuente de información global sobre los compatriotas checos en América Latina.

Seznam obrázků

Obrázek č. 1 Geografické vymezení Latinské Ameriky	12
Obrázek č. 2 Batatuba - obytná kolonie	20
Obrázek č. 3 Pravděpodobná podobizna Samuela Fritze.....	23
Obrázek č. 4 Podobizna Tadeáše Haenkeho.	25
Obrázek č. 5 Francisco Latzina	27
Obrázek č. 6 Jaroslav Soukup	30
Obrázek č. 7 Jan Antonín Baťa s manželkou	32
Obrázek č. 8 Egon Erwin Kisch	33
Obrázek č. 9 Alberto Vojtěch Frič	36
Obrázek č. 10 Vlastimil Kybal.....	38

Seznam použité literatury a zdrojů

Tištěné zdroje

- [1] BARTEČEK, I.: *Vlastimil Kybal – historik v iberoamerickém světě*. In: *Po československých stopách v Latinské Americe*. Olomouc 2003.
- [2] CRKAL, K.: *Lovec kaktusů*, Academia, Praha, 1983.
- [3] GALUŠÍKOVÁ, M.: *Migrace obyvatel jižní Moravy do Argentiny se zaměřením na migrace z Velkých Bílovic*. Diplomová práce. Olomouc 2009.
- [4] HÁNOVÁ, E. et al.: *Odmaturuj z literatury*. Brno 2002.
- [5] KALISTA, Z.: *Cesty ve znamení kříže*, Praha 1947.
- [6] KAŠPAR, O.: *Jezuité z české provincie v Mexiku*. Olomouc 1999.
- [7] KAŠPAR, O.: *Tam za mořem je Amerika*. Praha 1986.
- [8] KLÍMA, J.: *Přehled dějin Latinské Ameriky*. Hradec Králové 1996.
- [9] KONEČNÝ, K., BARTEČEK, I.: *Francisco Carlos Štěřba*. - RECHCÍGL, M.: *Písmák a vlastenec F. C. Štěřba*. In: *Štěřba, F. C.: Češi a Slováci v Latinské Americe*. Olomouc 2008.
- [10] KULHÁNEK, J.: *Čeští jezuitští misionáři v Jižní Americe v XVII. a XVIII. století*. Bakalářská práce. Brno 2006.
- [11] KYBAL, V.: *Po československých stopách v Latinské Americe*. Olomouc 2003.
- [12] MEJSTRÍK, J.: *Češi ve světě 1918-2000*. Praha 2000.
- [13] NOVOTNÝ, J., POLÁK, F.: *Tajné dějiny jezuitů*. Praha 2001.
- [14] POSPÍŠIL, J., POSPÍŠILOVÁ, H.: *Rub a líc baťovských sporů*. Kniha Zlín 2012.
- [15] RECHCÍGL, M.: *Písmák a vlastenec F. C. Štěřba*. In: *Češi a Slováci v Latinské Americe*. Olomouc 2008.

- [16] SÁNCHEZ-ALONZO, B.: *EUROPEAN IMMIGRATION INTO LATIN AMERICA, 1870-1930*. Universidad San Pablo-CEU, Madrid 2005.
- [17] ŠTĚRBA, F. C.: *Češi a Slováci v Latinské Americe*. Olomouc 2008.
- [18] VACULÍK, J.: *Češi v cizině 1850 – 1938*. Brno 2007.
- [19] VYHNANOVSKÝ, F.: *Cestovní pasy a vystěhovalectví*. Praha 1939.

Usnesení vlády ČR

Usnesení Vlády ČR č. 262 z 9. 4. 2010 o pokračování Programu podpory českého kulturního dědictví v zahraničí na léta 2011 až 2015

Usnesení vlády ČR č. 72 ze 17. 1. 1996 o zásadách politiky vlády České republiky ve vztahu k přesídlování cizinců s prokázaným českým původem (krajaniů) žijících v zahraničí.

Internetové zdroje

- [1] FŇUKA, M., SZCZYRBA, Z.: *Regionální geografie Latinské Ameriky a Karibiku* [online, cit. 2014/02/08]. Dostupný z: <http://rgla.upol.cz/>
- [2] BELZA, M.: *Jan Antonín Baťa: Víc než jen švec pro celý svět*. Nadační fond Jana Antonína Bati. [Online, cit. 2014/03/25 a 2014/04/11]. Dostupné z: <http://www.batuv-dum.cz/>
- [3] Facebook České školy v Buenos Aires. [Online, cit. 2014/04/24]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/CSBHBA>
- [4] HINGAROVÁ, V.: Nejstarší volič v Argentině odvolil. [Online, cit. 2014/04/08]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/krajane/clanky/_zprava/1296494
- [5] HYNEK, B.: *České spolky na jih od USA*. [Online, cit. 2014/04/17]. Dostupný z: <http://www.czsk.net/svet/clanky/svet/krajanlatin.html>

- [6] MJ: *Francisco Latzina*. Encyklopedie dějin města Brna. [Online, cit. 2014/04/08]. Dostupné z: http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=4195
- [7] PALOANTONIO, S., MINNITI MORGAN, E. R.: *Francisco Latzina*. [Online, cit. 2014/04/08]. Dostupné z: <http://historiadelastronomia.wordpress.com/astronomos-argentinos/francisco-latzina/>
- [8] PLUCAROVÁ, L. Státní oblastní archiv v Třeboni. [Online, cit. 2014/04/03]. Dostupné z: <https://www.ceskearchivy.cz/archivni-oddeleni/soa-trebon/soa-tb-aktuality-a-zpravy/291-jihoceske-koreny-brazilskeho-prezidenta-juscelina-kubitscheka>
- [9] VAŠÍČKOVÁ, Š.: Český dům v Buenos Aires začal žít vlastním životem. [Online, cit. 2014/04/08]. Dostupné z: <http://www.krajane.net/articleDetail.view?id=2354>
- [10] VESELÝ, J.: 739. *Schůzka: Avenida Tadeo Haenke*. [Online, cit. 2014/04/02]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/toulky/vysila_praha/zprava/739-schuzka-avenida-tadeo-haenke--618684

Audiovizuální zdroje

- [1] BROULOVÁ-ŠIMKOVÁ, K., ŠIMEK, V.: *České stopy v rostlinné říši Latinské Ameriky: Padre Soukup*. Dokument České televize. [Online, cit. 2014/04/09]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1120383693-ceske-stopy-v-rostlinne-risi-latinske-ameriky/203562262200003-padre-soukup/>
- [2] *České stopy na březích Amazonky*. Dokument. Česká televize 2000. [Online, cit. 2014/04/02]. Dostupný z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1027816367-ceske-stopy-na-brezich-amazonky/20032424909/>

- [3] HRDLIČKA, J., HERTL, D.: *Portréty: Vlastimil Kybal – zapomenutá osobnost českého exilu.* [Online, cit. 2014/04/09]. Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/plus/portrety/zprava/vlastimil-kybal-zapomenuta-osobnost-ceskeho-exilu--1243094>

Oficiální internetové stránky organizací a spolků

- [1] Oficiální webové stránky MŠMT ČR: <http://www.msmt.cz/>
- [2] Oficiální webové stránky MZV ČR: <http://www.mzv.cz/>
- [3] Oficiální webové stránky DSZ: <http://www.dzs.cz/>
- [4] Webové stránky spolku Český dům: <http://www.cesky-dum.com.ar/index.asp>
- [5] Webové stránky spolku CHACO CHECO: <http://www.chacocheco.com/cs>
- [6] Webové stránky spolku Checomacoco: <http://www.checomacoco.cz/>
- [7] Webové stránky spolku Sdružení T. G. Masaryka: http://www.tgmasaryk.org/stranka/index_cz.aspx
- [8] Webové stránky ČSÚZ: <http://www.csuz.cz/>
- [9] Webové stránky ČŠBH: <http://www.csbh.cz/>
- [10] Webové stránky ČIS: <http://www.iberopol.com/>
- [11] Webové stránky Radia Praha: <http://www.radio.cz/>
- [12] Webové stránky pro krajany krajane.net: <http://archiv.krajane.net/about.view>
- [13] Webové stránky Českých center: <http://www.czechcentres.cz/>